

Jordbruksutskottets betänkande

1984/85:11

om naturvården, m. m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas, helt eller delvis, ett tiotal motioner från riksmötet 1983/84 rörande olika naturvårdsfrågor. Motionerna innehåller bl. a. förslag om olika former av skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen för att bevara vissa specificerade naturområden (fjällregionen m. m.) eller vissa naturtyper (våtmarker m. m.). I en motion förordas enhetliga nordiska bestämmelser rörande en allemansrättslig fråga, närmare bestämt rätten till hjortronplockning. Samspelet mellan skogsbruk och naturvård berörs i flera motioner, varvid bl. a. föreslås åtgärder för att skydda urskogar och hagmarker. Frågan om finansiering av sådana åtgärder som innebär avverkningsförbud eller liknande inskränkningar i skogsbruket tas också upp till diskussion. Vidare framförs önskemål om åretruntbemanning av nationalparken Gotska Sandön och Stora Karlsö naturreservat samt om olika former av landskapsvårdande åtgärder i Malmöhus län.

Utskottet intar en positiv inställning till åtskilliga av de synpunkter som förs fram i motionerna men konstaterar samtidigt att de flesta problemen som aktualiseras redan är föremål för åtgärder eller uppmärksamhet i olika sammanhang. Samtliga motioner avstyrks eller föreslås lämnade utan åtgärd.

Till betänkandet har fogats nio reservationer och två särskilda yttranden.

Motioner

I motion 1983/84:322 av John Andersson och Paul Lestander (båda vpk) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om skötselansvisningar för kraftledningsgator.

I motion 1983/84:360 av Rune Evensson m. fl. (s) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att skogsstyrelsen får i uppdrag att följa upp 21 § skogsvårdslagen och dess förordning och föreskrifter med inriktning på skärpning av tillämpningen.

I motion 1983/84:675 av Hugo Bergdahl och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (båda fp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enhetliga regler och bestämmelser om rätten till hjortronplockning i de nordiska länderna.

I motion 1983/84:849 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 1, 2, 4 och 5),

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning och förslag om förstärkt skydd för nationalparker, med inriktning på grundlagsskydd,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för skydd av domänreservat och privata reservat samt urskogsartad skog i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om avvecklandet av 5 § 3-skogarna och hemställer om erforderliga åtgärder i enlighet härmed,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt i motionen anförts om naturvårdande åtgärder.

I motion 1983/84:902 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 1—4, 6, 7, 10—15),

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Stora Sjöfallets nationalpark,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Taavavuoma,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Rogenområdet,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts om skydd för fjällvärlden,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skydd för våtmarker innebärande
 - a) intensifierad inventering av våtmarker,
 - b) klassning av deras skyddsvärde,
 - c) avgränsning och skydd för de våtmarksområden som inte får exploateras för skogsbruk eller energiutvinning,
 - d) införande av tillståndsplikt för våtmarksdikning,
10. att riksdagen hos regeringen begär utvärdering och skärpning av gällande regler för skogsbrukets hänsyn till naturvärden,
11. att riksdagen hos regeringen begär att inventeringen av återstående urskogar (gammelskogar) påskyndas och att ett bevarandeprogram utarbetas och genomförs samt att i avvaktan härpå avverkning av sådana skogar ej tillåts,
12. att riksdagen hos regeringen begär att kompletterande bestämmelser utfärdas så att programmet för skogsvård i de s. k. 5:3-skogarna bedrivs så att väsentliga naturvårdsintressen inte skadas,
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skogsbrukets kollektiva finansiering av vissa naturvårdsinsatser,
14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidrag inte bör utgå till åtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen,

15. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av och ändringar i naturvårdslagen i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motion 1983/84:927 av Ulf Adelson m. fl. (m) yrkas, med hänvisning till vad som anförts i motion 1983/84:923, att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av 15 § naturvårdslagen (1964:822) med innebörd att strandskyddet utformas så att länsstyrelserna ges rätt att förordna härom när så erfordras.

I motion 1983/84:1300 av Per Israelsson m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att stoppa störningar från privatflyg över naturskyddade områden.

I motion 1983/84:1303 av Rolf Rämngård m. fl. (c, m) yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen tillgodoser vad i motionen anförts om en minskning av redan beslutade naturreservat så att dessa ryms inom de tillgängliga ekonomiska resurser som i dag står till förfogande,

2. att riksdagen hos regeringen begär att den i 33 § första stycket naturvårdslagen angivna 1-årsfristen inte kan förlängas.

I motion 1983/84:1770 av Gunhild Bolander (c) och Per-Axel Nilsson (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande bemanning på Gotska Sandön och Stora Karlsö.

I motion 1983/84:1843 av Ingrid Hemmingsson m. fl. (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av ett skydd för strandområden.

I motion 1983/84:2119 av Per Stenmarck m. fl. (m) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 4) med hänvisning till vad som anförts i motion 1983/84:2116, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om landskapsvårdande åtgärder såsom plantering av lähäckar och restaurering av småvatten.

Allemansrätten

Motionen

I motion 1983/84:675 av Hugo Bergdahl och Karl Erik Eriksson (båda fp) anförts att den svenska allemansrätten, som bl. a. innefattar rätten att plocka vilda bär, gäller till förmån för alla som vistas i naturen, oberoende av nationalitet. Normalt borde inte detta förhållande förorsaka problem i våra bärmarker. Enligt motionen har dock anstormningen av hjortronplockare från framför allt Finland och Norge vållat irritation hos den svenska lokalbefolkningen. För många innevånare i Norrbotten och andra gränslän är varje tillfälle till sysselsättning och extrainkomster välkommet.

Enligt motionärerna är det angeläget att likvärdiga bestämmelser skapas inom de nordiska länderna angående rätten till bärplockning. I Sverige finns ingen möjlighet att begränsa denna rätt eller ge någon form av företräde för lokalbefolkningen. I såväl Finland som Norge finns däremot legala möjligheter att i vissa fall begränsa hjortronplockningen till förmån för bl. a. innevånarna i kommuner där hjortronplockning har stor ekonomisk betydelse. Olovlig plockning kan därvid bestraffas med böter. Motionen utmynnar i förslag att Sverige i lämplig form, t. ex. Nordiska rådet, tar initiativ till enhetliga bestämmelser om rätten till hjortronplockning i de nordiska länderna.

Gällande svenska bestämmelser, tidigare riksdagsbehandling m. m.

Enligt 1 § naturvårdslagen (1964:822) är naturen en nationell tillgång som skall skyddas och vårdas. Den är tillgänglig för alla enligt allemansrätten.

Den svenska allemansrätten omfattar bl. a. rätten att plocka vilda blommor, bär och svamp i skog och mark. Det torde inte finnas någon möjlighet att med rättsligt bindande verkan begränsa denna rättighet, vare sig generellt eller med avseende på vissa personkategorier. Tvärtom finns i naturvårdslagen regler som inskränker markägarens möjligheter att med stängsel och diken förhindra eller försvåra tillträdet till markområden där allmänheten får färdas fritt. Även om allmänheten således i vissa fall kan tilltvinga sig tillträde till ett markområde har markägaren självfallet frihet att vidta åtgärder med fastigheten (uppodling t. ex.) som innebär att naturbesökaren inte kan praktiskt utöva de rättigheter som allemansrätten omfattar.

Frågan om ökat utnyttjande av den naturresurs som vildväxande bär och svamp utgör har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen. Bl. a. har skattefrihet införts för intäkter upp till 5 000 kr. av bär- och svampplockning för att främja tillvaratagandet av viktiga naturtillgångar (19 § kommunalskattelagen (1928:370). Jordbruksutskottet har vidare i olika sammanhang understrukit det angelägna i att verksamheten främjas på olika sätt (senast JoU 1983/84:9).

Allemansrätten i Norge och Finland

Rättsläget i Norge företer stora likheter med det svenska på allemansrättens område. Frågorna om allemansrättens natur och närmare innehåll har där diskuterats ingående. Under senare år har friluftslivets utveckling gett upphov till liknande problem som i Sverige, vilka man sökt lösa genom lagstiftning. De grundläggande bestämmelserna finns i den norska friluftslöven av år 1957, vilken främst tar sikte på allmänhetens befogenheter att vistas och färdas på annans mark.

Rätten att ta naturalster regleras ej i friluftslöven utan i straffloven. I §

400 stadgas straffrihet för den som på oinhägnat område ("uintheget Sted") plockar vilda nötter, som förtärs på platsen, eller vilda bär, svamp eller blommor eller tar upp rötter av vilda örter. Innebörden av uttrycket "uintheget Sted" är i viss mån omtvistad och får i förekommande fall avgöras i rättstillämpningen.

En undantagsbestämmelse i andra stycket av strafflovens § 400 innebär att den som i Tromsø stift plockar hjortron på hjortronmarker ("Moltebaerland") begår en straffbar handling om det sker mot ägarens uttryckliga förbud eller om bären ej plockas för att förtäras på stället.

Tromsø stift omfattar de tre nordligaste fylkena Finnmark, Tromsø och Nordland.

Även tolkningen av begreppet "moltebaerland" har lämnats åt rättstillämpningen. I ett uttalande av högsta domstolen i Norge har slagits fast att det skall röra sig om ett område av någon storlek och rikhaltighet på bär så att nyttjandet har ekonomisk betydelse för markägaren.

Innebörden av det nu sagda är således att markägarna i de tre nordligaste fylkena i viss utsträckning — med straffrättslig sanktion — kan förbjuda all hjortronplockning av utomstående inom det egna området. Om sådant förbud ej meddelats får utomstående i angivna delar av landet likväl ej plocka hjortron för annat ändamål än att förtära dem på platsen.

Andra bärsorter än hjortron får fritt plockas på oinhägnad mark.

I en särskild lag från år 1970, som gäller hela landet, har stadgats förbud mot att plocka omogna hjortron (moltekart). Vederbörande fylkesting kan dock besluta att lagen inte skall gälla inom fylket eller delar av det.

I Finnmark gäller vissa särregler för statsägd mark enligt en "lov om statens umatrikulerte grunn i Finnmarks fylke". På sådan mark är rätten att plocka hjortron som huvudregel förbehållen fylkets egen befolkning, med undantag för plockning av bär som förtärs på platsen.

På statsägd mark i Nordlands och Tromsø fylken har i praxis rätten till hjortronplockning ansetts fri för envar.

Allemansrätten i *Finland* grundar sig närmast på sedvanerätten och till vissa delar på gamla lagstadganden. I lagen om friluftsliv av år 1973 finns inga uttryckliga bestämmelser om allemansrätten. I samband med att lagen antogs gjorde dock riksdagen ett uttalande att rätten att allmänt utnyttja jord och vatten, dvs. varmansrätten, som medborgarna i urminnes tider haft, skulle bibehållas i den form den fått på basen av allmänt accepterad landssed och olikartad lagstiftning.

Grundläggande i fråga om färdselrätten är liksom i Sverige en straffbestämmelse om tagande av olovlig väg (33 kap. 11 § strafflagen). Beträffande rätten att taga naturalster finns i 33 kap. 1 § strafflagen bestämmelser som i stort sett överensstämmer med den svenska motsvarigheten i brottsbalken, dvs. plockning av vilda bär, blommor och svamp m. m. är i princip straffritt.

Beträffande plockning av skogsbär finns särskilda bestämmelser i en lag år 1955 om begränsning av insamlingen av skogsprodukter i vissa fall. Enligt denna lag får jord- och skogsbruksministeriet besluta att rätten att plocka skogsbär och jämförliga naturprodukter på statsägd mark skall förbehållas ortsbefolkningen inom sådana områden av Lapplands län där plockningen har en avsevärd ekonomisk betydelse för ortsbefolkningen. Det åligger länsstyrelsen i Lapplands län att om behov föreligger göra framställning hos ministeriet om sådana begränsningar.

Enligt uppgift från justitieministeriet i Finland fattas det vanligen endast ett fåtal sådana beslut varje år.

Tidigare behandling i Nordiska rådet

Vid Nordiska rådets 23:e session i Reykjavik år 1975 behandlades ett medlemsförslag om enhetliga nordiska bestämmelser om allemansrätt. Förslaget, som hade väckts av K. B. Andersen, Poul Dam, Lars Lindeman, Grethe Lundblad och Sture Palm, behandlades i juridiska utskottet. Efter en mycket omfattande remissbehandling föreslog juridiska utskottet att förslaget inte skulle föranleda någon vidare åtgärd från Nordiska rådets sida, vilket också blev rådets beslut.

I sin motivering anförde utskottet bl. a. att det mot bakgrund av remissyttrandena funnit det vara "en närmast olöslig uppgift" att åstadkomma enhetliga bestämmelser i ämnet. Man redovisade emellertid en positiv inställning till frågan om att ge befolkningen ökade möjligheter att fritt röra sig i skog och mark och till strävandena att öka informationen om allmänhetens rättigheter och skyldigheter i umgänget med naturen.

Skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen m. m.

Motion 1983/84:849

I motion 1983/84:849 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkande i ifrågasätts om naturvårdslagstiftningen ger tillräckligt skydd för markområden som bör bevaras åt kommande generationer för forskning och rekreation m. m. Som exempel på att inte ens nationalparksinstitutet kunnat motverka exploatering av skyddsvärda områden pekar motionärerna på behandlingen av Stora Sjöfallets nationalpark. Enligt motionen måste ett grundlagskydd för nationalparker övervägas. Hur detta förstärkta skydd skall närmare utformas bör utredas och förslag föreläggas riksdagen.

Motionärerna anför vidare att det i dag finns åtskilliga s. k. domänreservat och privata reservat som utgör en från naturvårdssynpunkt mycket värdefull tillgång. I synnerhet när det gäller domänreservaten är det angeläget att dessa blir lagligen skyddade och avsätts som naturreservat eller t. o. m. i några fall som nationalparker. Enligt motionen kan man därvid överväga att en del särskilt skyddsvärda områden överförs från domänfon-

den till naturvårdsfonden utan att domänverket erhåller ersättning (yrkande 2). Enligt samma yrkande bör omgående åtgärder vidtas för att skydda återstående delar av den urskogsartade skogen i vårt land.

Motion 1983/84:902

I motion 1983/84:902 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslås olika åtgärder för att åstadkomma ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering av fjällområdena. Motionen innehåller i denna del (yrkandena 1—4 och 6) förslag om inrättande av nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet. Stora Sjöfallets nationalpark bör upphöra som självständig nationalpark. De skyddsvärda delarna, främst söder om sjön Akkajaure, bör införlivas med Sareks nationalpark. Andra områden kan införlivas med en ny nationalpark i Sjaunja.

I motionen anförs vidare (yrkande 11) att situationen för den återstående urskogen eller gammelskogen är ytterst allvarlig. Resurserna för att bilda nya naturreservat är begränsade. Därför måste samtliga kända områden ges ett tillfälligt skydd mot avverkning, i enlighet med vad naturvårdsverket tidigare föreslagit.

Motion 1983/84:1300

Enligt motion 1983/84:1300 av Per Israelsson m. fl. (vpk) kräver syftet med de naturskyddade områdena att allmänhetens tillträde till dessa områden regleras. Detta är nödvändigt för att eliminera störningar och undvika förslitning. En mera ovanlig typ av störning, som likväl vållat vissa problem, är flygningen med privatflyg över naturskyddade områden. Enligt motionärerna bör regeringen vidta åtgärder för att stoppa denna form av störningar.

Motion 1983/84:1303

I motion 1983/84:1303 av Rolf Rämgård m. fl. (c, m) anförs att statens ekonomiska resurser för att lösa in produktiv skogsmark i samband med reservatsbildning är starkt begränsade. Innan beslut om naturreservat fattas har det oftast föregåtts av ett s. k. interimistiskt förordnande, som kan gälla i tre år. Efter reservatsbeslutet kan länsstyrelsen med stöd av naturvårdslagen förlänga gällande ettårsfrist för förhandlingar om ersättning till tre år. Det kan således förflyta en orimligt lång tid från det ett naturreservat aktualiserats till dess ersättningsfrågan är löst. Under denna tid är markägaren vanligen förhindrad att disponera över fastigheten genom avverkning e. d. Som exempel på dessa svårigheter redovisar motionärerna ett aktuellt reservatsärende gällande Tandövalaområdet i Dalarna. Enligt motionen ger detta och övriga exempel belägg för att man måste göra en noggrann prioritering av naturreservaten så att dessa ryms inom tillgängliga ekonomiska ramar. Övriga områden bör ”omprövas och

utgå". Vidare bör den i 33 § naturvårdslagen angivna tidsfristen för förhandlingar med markägaren ej kunna bli föremål för förlängning.

Gällande bestämmelser, tidigare riksdagsbehandling m. m.

Skyddet för nationalparker

Frågan om förstärkt skydd för nationalparkerna behandlades av jordbruksutskottet senast under riksmötet 1983/84. I det av riksdagen godkända betänkandet (JoU 1983/84:18) anförde utskottet bl. a.

Frågan om förstärkt skydd för våra nationalparker resp. inrättande av nya nationalparker tas upp i några motionsyrkanden från folkpartiet och vpk.

Enligt motion 1982/83:1010 yrkande I (vpk) visar de många ingreppen i nationalparkerna för exploateringsändamål m. m. att skyddet för dessa områden måste förstärkas. Att t. ex. införa ett grundlagsskydd skulle enligt motionen tvinga fram ett långsiktigare handlande och säkra redovisningen inför väljarna innan ingreppet görs. Hur ett sådant förstärkt skydd skall närmare utformas bör utredas och förslag föreläggas riksdagen.

Utskottet får erinra om att beslut om att avsätta mark till nationalpark enligt nu gällande ordning meddelas av regeringen efter riksdagens medgivande. Beslutet innebär att staten såsom markägare inte får utan riksdagens samtycke nyttja mark eller vatten inom nationalparken på ett sätt som strider mot dess ändamål (jfr 9 kap. 9 § regeringsformen). För att ytterligare trygga nationalparkerna har man infört särskilda förbehåll, förutom i naturvårdslagen även i vissa andra författningar, bl. a. gruvlagen och minerallagen.

Vad gäller ingrepp i nationalparker vill utskottet erinra om att riksdagen år 1980 på utskottets förslag i betänkande 1979/80:39 antog vissa principer. Dessa angavs av utskottet som följer.

Utskottet anser — i likhet med vad föredraganden anført — att man måste se allvarligt på varje intrång i en nationalpark, oberoende av intrångets omfattning. Syftet med nationalparkerna är att åt samtid och eftervärld såsom en hela nationens tillhörighet skydda sammanhängande större områden, vilka utgör karakteristiska prov på ursprungliga eller av kulturinfltytelser relativt oberörda landskapstyper med tillhörande ytbildning, växtvärld och djurvärld. Som orörda referensområden för vetenskaplig forskning har parkerna en viktig funktion. Detta innebär att i princip varje ingrepp av nu ifrågasatt karaktär i en nationalpark strider mot syftet med nationalparkens tillkomst. Mot denna bakgrund vill utskottet starkt understryka vikten av att nationalparkernas områden bevaras intakta för framtiden och att den allra största restriktivitet iakttas när sådana ingrepp av någon angelägen anledning aktualiseras.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:1010, yrkande I.

Naturvårdsobjekt i fjällområdet

Beträffande naturvårdsobjekt i fjällområdet anförde utskottet i betänkandet JoU 1983/84:18 följande:

I motion 1982/83:1097 (fp) föreslås en rad åtgärder för att åstadkomma ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering av det svenska fjäll-

området. Motionen innehåller i denna del (yrkandena 1—5) bl. a. yrkanden om inrättande av nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet. Stora sjöfallets nationalpark bör upphöra som självständig nationalpark, och de skyddsvärda delarna bör överföras till Sareks nationalpark resp. en ny sådan i Sjaunja. Enligt yrkande 6 i motionen bör vidare snöskotertrafiken i fjällområdet begränsas till särskilt markerade leder.

Utskottet har tidigare, i samband med behandlingen av likartade motionsyrkanden, understrukt fjällområdenas stora betydelse från naturvårds- och rekreationssynpunkt (se bl. a. JoU 1981/82:15). Beträffande säkerställandet av naturvårdsobjekt i fjällvärlden har emellertid utskottet hänvisat till att naturvårdsverket genomför en fjällutredning som kommer att omfatta en översiktlig plan för naturvård i hela fjällregionen. Också på länsnivå bedrivs ett omfattande utrednings- och planeringsarbete. I enlighet med utskottets förslag har riksdagen i dessa sammanhang ej funnit anledning till några särskilda initiativ i fråga om skyddet av fjällregionerna.

Enligt vad utskottet erfarit kommer den nyssnämnda fjällutredningen att avslutas under år 1984. De särskilda objekt som tas upp i motion 1982/83:1097 är samtliga föremål för överväganden inom ramen för denna utredning. I juni 1982 inrättades vid naturvårdsverket en fjällenhet för samordning av nationalparksförvaltning och övrig verksamhet avseende naturvård och friluftsliv i Norrbottens fjällvärld. En fjällskogsinventering har nyligen genomförts av verket, och resultatet av denna kommer att offentliggöras inom kort. När det gäller snöskotertrafiken får utskottet erinra om att riksdagen under riksmötet 1981/82 på utskottets förslag förordade en samlad översyn av de erfarenheter som vunnits sedan terrängkörningslagen (1975:1313) trädde i kraft, varvid bl. a. behovet av ytterligare begränsningar i snöskotertrafiken skulle beaktas, till skydd för såväl allmänna som enskilda intressen. Denna översyn genomförs av en arbetsgrupp inom naturvårdsverket, som räknar med att lägga fram sina förslag för regeringen i början av år 1984.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkandena 1—6 i motion 1982/83:1097.

Naturvårdsverkets fjällutredning kommer enligt uppgift att slutligt redovisas under år 1985. Inom ramen för denna utredning har redan framlagts en översiktlig naturvårdsplan jämte åtgärdsprogram beträffande Jämtlands läns fjälltrakter (SNV PM 1595). Tre nya naturreservat föreslås i samband härmed bli avsetta. Rogenområdet föreslås vidare bli nationalpark, och Sonfjällets nationalpark föreslås utvidgad.

Urskogsfrågor

Vid statens naturvårdsverk pågår f. n. en urskogsinventering, som hittills redovisats i fyra delrapporter (SNV PM 1507—1509 och 1511). Rapporterna omfattar urskogsartade områden i södra Sverige, norra Sverige utanför Norrbottens län och fjällregionen, samt fjällregionen. Återstående delar kommer att redovisas under år 1985. I inventeringen har 314 objekt om totalt 45 000 ha valts ut. Av dessa har ca 75 % — 33 000 ha i 129 områden — hänförts till värdeklass 1. Av totalarealen 45 000 ha är 14 000 ha i 97

områden skyddade som nationalpark, naturreservat eller domänreservat. För ytterligare 14 områden (9 500 ha) pågår reservatsbildning. Den oskyddade arealen fördelas huvudsakligen på privata ägare (33 %) och bolag (30 %).

Finansieringsfrågor m. m.

Frågan om överförande av domänreservat m. m. till naturreservat behandlades senast i jordbruksutskottets betänkande JoU 1982/83:34. Utskottet anförde bl. a.

I anslutning till motionskraven om överförande av domänreservat och privata reservat till naturreservat får utskottet framhålla att det i första hand ankommer på vederbörande länsstyrelse att bedöma i vad mån ett naturvårdsobjekt bör säkerställas enligt de former naturvårdslagen anvisar. Det kan tilläggas att frågan om överföring av mark från domänfonden varit aktuell i olika sammanhang under 1970- och 1980-talen. Ett gemensamt förslag från domänverket och naturvårdsverket om en generell överföring framlades år 1974 men föranledde ingen direkt åtgärd från statsmakternas sida. Under innevarande budgetår gäller (se prop. 1981/82:100 bil. 13 s. 127 f.) att överföring av mark från domänfonden till naturvårdsfonden får ske inom en ram av 10 milj. kr. Överföringen får i angivna fall ske genom nedskrivning av domänfonden resp. uppskrivning av naturvårdsfonden. Enligt 1983 års budgetproposition (se prop. 1982/83:100 bil. 11 s. 116) bör dessa överföringsmöjligheter upphöra fr. o. m. budgetåret 1983/84.

De aktuella motionerna föranledde ingen vidare åtgärd från riksdagens sida.

För innevarande budgetår har anslagits 20 milj. kr. under anslaget H 4 Mark för naturvård (prop. 1983/84:100 bil. 11 s. 102 f., JoU 1983/84:25 p. 43). I propositionen hänvisades bl. a. till riksdagens beslut att mark inte får avsättas till naturreservat om syftet med åtgärden i allt väsentligt kan tillgodoses genom att området i stället förklaras som naturvårdsområde (JoU 1982/83:4).

Resursbehoven i samband med urskogsinventeringen diskuteras i naturvårdsverkets anslagsframställning för budgetåret 1985/86. Verket anför bl. a. följande.

Det skyddsbehov som föranleds av urskogsinventeringen är betydande och uppskattas till storleksordningen 400—500 milj. kr. Härvid räknar verket med skydd enbart av de i högsta angelägenhetsklassen medtagna objekten. Till följd av den begränsade medelstillgången bör i första hand ersättningar för aktuella objekt utgå till enskilda markägare. Större delen av urskogarna är belägna på statens mark och staten bör rimligen antingen bevara dessa utan kostnad för naturvården genom särskilt riksdagsbeslut eller att förvaltare av statens skogar får objekt ersatta ekonomiskt under en längre tidsperiod även med den här önskade uppräkningskostnaden av anslaget. En delvis lösning av finansieringsproblemet vore att — som verket tillsammans med skogsstyrelsen föreslagit — ianspråkta skogsvårdsavgifter för att bevara skogar som även är av skogsforskningsintresse.

Ett bevarande av de skyddsvärda fjällnära skogarna, belägna på statens mark, bör mot ovannämnda bakgrund inte heller komma att ställa några anspråk på anslaget.

F. n. pågår diskussioner angående finansieringen av nya naturvårdsobjekt mellan berörda myndigheter, bl. a. naturvårdsverket och domänverket.

Lagregler m. m. om ersättning till markägare

Bestämmelser om ersättning till markägare vid inrättande av naturreservat finns i 25—36 §§ naturvårdslagen. I uppkommande ersättningsfrågor ankommer det i första hand på länsstyrelsen att förhandla med markägaren för statens räkning. Om frågan inte löses förhandlingsvägen skall markägaren enligt 33 § första stycket väcka talan mot staten hos fastighetsdomstol inom ett år från det att det beslut varpå ersättningsanspråket grundas vann laga kraft. I praxis förekommer det att länsstyrelsen, om det t. ex. behövs för fortsatta förhandlingar, förlänger den nyss angivna ettårsfristen. En sådan förlängning är emellertid inte bindande för markägaren; denne kan när som helst efter det att beslutet om reservatsbildning e. d. vunnit laga kraft få ersättningsfrågan prövad genom att väcka talan hos fastighetsdomstolen.

I förarbetena till de paragrafer som reglerar ersättningsfrågorna har understrukits vikten av att dessa frågor i största möjliga utsträckning löses förhandlingsvägen. Det finns också uttalanden som går ut på att ersättningsfrågorna bör avgöras tämligen snabbt och att länsstyrelserna så långt möjligt bör undvika att efterge tidsgränsen i 33 § första stycket naturvårdslagen (bl. a. L3U 1964:41).

Flygtrafik över naturskyddade områden

Regler om flygning över naturskyddade områden finns bl. a. i luftfartskungörelsen (1961:558). Enligt 3 § kan luftfartsverket förordna att visst område skall vara s. k. restriktionsområde. Om det är påkallat av hänsyn till naturskydd och friluftsliv kan luftfartsverket besluta om inskränkningar i flygverksamheten inom ett område under viss del av året. Sådant förordnande meddelas efter samråd med bl. a. vederbörande länsstyrelse och med naturvårdsverket. Vidare kan förbud mot landning inom visst område meddelas om det är påkallat av hänsyn till samfärdsel, fiske eller annan näring, naturskydd och friluftsliv (68 §).

Lufttrafik över nationalparkerna kan regleras med stöd av 5 § naturvårdslagen (1964:822). I reglementena för vissa nationalparker stadgas sålunda bl. a. förbud mot landning med luftfartyg.

Enligt gällande bestämmelser för civil luftfart får flygning i princip aldrig ske på lägre höjd än 150 meter. Vissa undantag gäller för helikopterflygning vid ogynnsamma väderförhållanden.

Problemen med civil flygfart framför allt i fjällområdena har uppmärk-

sammats av naturvårdsverket och av vissa länsstyrelser. Inom naturvårdsverket arbetar man f. n. med att åstadkomma strängare regler för luftfart inom nationalparkerna.

Strandskydd

Motion 1983/84:927

I motion 1983/84:923 av Ulf Adelson m. fl. (m), vilken innehåller motiveringen till motion 927, förespråkas olika åtgärder för att främja fritidsboende och byggande av fritidshus. Den fysiska riksplaneringen visar enligt motionen att fritidsbebyggelse kan tillåtas i stora delar av vårt land utan att naturvårdsintressen och andra skyddsintressen behöver bli lidande. Bl. a. bör det vara möjligt att i viss utsträckning tillgodose medborgarnas önskemål om strandnära tomtmark, eftersom vi i vårt land har mycket god tillgång på stränder. Endast en ytterst liten del av den strandnära marken skulle behöva tas i anspråk. För att underlätta en sådan utveckling av fritidsboendet bör reglerna om generell strandskydd ändras, och i stället bör länsstyrelserna ges möjlighet att förordna om strandskydd i de fall detta är motiverat.

Motion 1983/84:1843

I motion 1983/84:1843 av Ingrid Hemmingsson m. fl. (m) anförs att en begränsad fritidsbebyggelse längs sjöar och vattendrag kan utgöra ett värdefullt inslag i naturen. Detta gäller framför allt i stora delar av Norrland. En bosättning av detta slag kan bl. a. bidra till att stränderna hålls öppna och tillgängliga för alla människor. Motionen utmynnar i ett yrkande att strandskyddsreglerna upphävs i sin nuvarande form och att kommunerna i stället ges möjlighet att beakta eventuella skyddsintressen i den kommunala fysiska planeringen.

Gällande bestämmelser, tidigare riksdagsbehandling m. m.

Enligt 15 § naturvårdslagen råder strandskydd vid havet, insjöar och vattendrag, omfattande land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Syftet med denna bestämmelse är att åt allmänheten trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv. Strandskyddets innebörd framgår av 16 § samma lag. Bl. a. är i princip all nybyggnad och viss annan markanvändning förbjudna inom strandskyddsområde. Enligt 15 § andra stycket NVL kan emellertid regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna att strandområde som uppenbarligen saknar betydelse för bad och friluftsliv inte skall omfattas av strandskyddet. Strandskyddet kan också, om så erfordras, utvidgas intill högst 300 meter från strandlinjen. Vid fastställelse av generalplan, stadsplan eller byggnadsplan kan, när särskilda skäl föreligger, förordnas

att i planen ingående strandområde ej längre skall omfattas av strandskydd. Inom område där strandskydd råder får länsstyrelsen medge undantag från förbudet mot nybyggnad m. m. om särskilda skäl föreligger.

Reglerna om generellt strandskydd tillkom i samband med 1974 års ändringar i NVL.

Enligt äldre bestämmelser om strandskydd kunde länsstyrelsen efter prövning i varje särskilt fall förordna att visst strandområde skulle vara strandskyddsområde.

Av bestämmelserna i 43 § NVL följer att rätten att ge dispens från strandskyddsbestämmelserna kan delegeras till kommunen.

Motioner med samma yrkanden som de nu aktuella har tidigare avstyrks av jordbruksutskottet (se bl. a. JoU 1982/83:19 och 1983/84:18).

I en lagrådsremiss från oktober 1983 med förslag till plan- och bygglag berörs samordningen mellan plan- och bygglagen och andra lagar som reglerar bebyggelse.

Föredragande departementschefen (statsrådet Gustafsson) anför i detta sammanhang bl. a. följande.

Både naturvårdslagen (1964:822) och väglagen (1971:948) innehåller i dag bestämmelser som reglerar bebyggelse m. m. PBL-utredningen har föreslagit att strandskyddsbestämmelserna flyttas från naturvårdslagen till PBL. Av detta följer till en början att befogenheten att utvidga eller inskränka strandskyddet generellt förs över från länsstyrelserna till kommunerna. Vidare blir följdén att byggnadsnämnden vid sin normala bygglovsprövning skall tillämpa även reglerna om strandskydd och alltså ha möjlighet att ge dispens från det förbud som ligger i strandskyddsbestämmelserna.

Jag har viss förståelse för tanken på ett enhetligt förfarande. Inte minst från sökandens synpunkt är det naturligtvis en fördel att ansökningsenheten prövas ur alla aspekter av samma myndighet. Jag anser emellertid att allemansrätten, som ju ligger bakom strandskyddet, är en tillgång som det ligger i hela landets intresse att slå vakt omkring och att länsstyrelserna på det stora hela har skött denna uppgift mycket bra. Strandskyddet är numera ett begrepp som har vunnit insteg i det allmänna rättsmedvetandet. Enbart den åtgärden att flytta reglerna bort från naturvårdslagen skulle kunna uppfattas som en förändring av strandskyddets styrka. Detta skulle enligt min mening vara olyckligt. Jag anser således att övervägande skäl talar för att strandskyddsbestämmelserna skall vara kvar i naturvårdslagen och att länsstyrelsen i princip skall fatta beslut i strandskyddsfrågor. Den möjlighet att delegera beslutanderätten till kommunerna som finns redan i dag i naturvårdslagen bör behållas. I denna fråga har jag samrått med chefen för jordbruksdepartementet.

Våtmarker

Motion 1983/84:902

I motion 1983/84:902 (yrkande 7) anføres att det i vårt land finns stora arealer våtmarker som inte ger någon nämnvärd avkastning men som från

ekologisk synpunkt är utomordentligt värdefulla. De spelar stor roll för bl. a. vattenbalansen och som tillflyktsort för djur och växter. Genom nya tekniska landvinningar kan våtmarkerna bli ekonomiskt intressanta, t. ex. för skogsodling och energiförsörjning. Hittills gjorda undersökningar visar att våtmarkerna behöver ett starkare skydd i lagstiftningen. Sålunda bör tillståndsplikt för våtmarksdikning införas. Inventeringen av våtmarkerna bör påskyndas och intensifieras, med klassning av deras skyddsvärde och avgränsning av våtmarker som inte får exploateras. Statligt stöd bör ej utgå till exploatering som strider mot starka naturvårdsintressen.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Jordbruksutskottet behandlade en liknande motion under riksmötet 1983/84. I det av riksdagen godkända betänkandet (JoU 1983/84:18) anförde utskottet:

Utskottet erinrar om att naturvårdsverkets våtmarksinventering, som igångsattes efter ett riksdagsbeslut år 1977, hittills bl. a. resulterat i en översiktlig inventering, som redovisades år 1979 (SNV PM 1181-1184). I utskottets betänkande JoU 1982/83:4 lämnas vissa uppgifter om det fortsatta inventeringsarbetet, till vilka här hänvisas. I nämnda sammanhang uttalades bl. a. att utskottet delade naturvårdsverkets uppfattning att en fortsatt inventering var angelägen för att ge nödvändigt underlag för vidare diskussioner angående avvägningen mellan bl. a. naturvårdens och skogsbrukets intressen.

Från och med år 1983 har en regional våtmarksinventering startats för att ge underlag för en bedömning av våtmarkernas betydelse och skyddsvärde i förhållande till intressena för bl. a. torvtäkt och skoglig virkesproduktion. Denna inventering genomförs i samverkan mellan naturvårdsverket och berörda länsstyrelser. Naturvårdsverket svarar härvid för bl. a. planering, utbildning och samordning medan resp. länsstyrelse genomför inventeringen och sammanställer regionala redovisningar.

Utskottet vill i sammanhanget också fästa uppmärksamheten på att den nya vattenlagen (1983:291), som träder i kraft den 1 januari 1984, innehåller bestämmelser som stärker naturvårdens intressen vid prövningen av markavvattningsföretag. I samband med prövningen av förslaget till vattenlag förordade utskottet vidare att det vattenrättsliga prövningssystemet borde kompletteras med en tillståndsprövning enligt naturvårdslagen (JoU 1982/83:30 s. 57 f.). Frågan härom övervägs f. n. i jordbruksdepartementet.

Sammanfattningsvis anser utskottet att syftet med motion 1982/83:1097 yrkande 7 kan förväntas bli tillgodosett utan någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Motionsyrkandet avstyrks således.

Skogsbruk och naturvård m. m.

Motion 1983/84:360

Enligt motion 1983/84:360 av Rune Evensson m. fl. (s) är efterlevnaden av 21 § skogsvårdslagen och dess tillämpningsföreskrifter dålig. Detta är

otillfredsställande både från naturvårdssynpunkt och med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet. Att bestämmelserna inte följs beror på okunghet om gällande bestämmelser, ovilja att följa dessa samt vetskapen om att överträdelse inte beivras. Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna har enligt motionen lagt ned ett lovvärt arbete på att utbilda sin personal i fråga om hänsynsreglerna. Men det krävs även informations- och övervakningsresurser för att ändra markägarnas och avverkningsanstaltens inställning till dessa regler om de skall fungera i praktiken. Det bör åläggas skogsstyrelsen att ansvara för att utbildningen i hänsynsreglerna blir obligatorisk på alla nivåer inom skogsbruket, för att skogsvårdsstyrelserna ökar satsningen på information och upplysning och att möjligheterna till vite enligt 27 § skogsvårdslagen utnyttjas mera.

Motion 1983/84:849

I motion 1983/84:849 (yrkandena 4 och 5) tas upp vissa naturvårdsfrågor i samband med dels avvecklingen av 5:3-skogarna, dels skogsbruk i allmänhet. Enligt motionen finns det klara motsättningar mellan natur- och kulturvården och de åtgärder som vidtas enligt 5 § 3 skogsvårdslagen. Statliga bidrag får inte satsas på avverkning av bevarandevärda lövskogsområden, hagmarker, skogsbryn och liknande. En uppföljning och kartläggning av hur avvecklandet av 5:3-skogarna sker i förhållande till naturvårdsintressena framstår alltmer som angeläget.

Motionen innehåller i övrigt förslag om att naturvårdsintressen tas med i den översiktliga skogsinventeringen och skogsbruksplanerna. Föreskrifterna till 21 § skogsvårdslagen bör vidare enligt motionen kompletteras med bestämmelser att maskinell markberedning inte skall utföras under tiden för skogshönsens häckning. Bestämmelsen om samrådspålit för hyggesplöjning bör ändras till tillståndspålit, och prövning bör ske redan före slutavverkning.

Motion 1983/84:902

I motion 1983/84:902, yrkandena 10 och 12, föreslås olika åtgärder rörande skogsbrukets förhållande till naturvården m. m. Enligt motionärerna måste en utvärdering och skärpning av hithörande bestämmelser komma till stånd. Förslaget motiveras bl. a. med att återstående rester av naturskogar, urskogar och andra värdefulla områden snabbt håller på att försvinna. Av den s. k. gammelskogen återstår endast ca 45 000 ha, Norrbottens län och fjällregionerna oräknade.

Programmet för skogsvård i 5:3-skogarna måste bedrivas så att inte väsentliga naturvårdsintressen skadas. Stödet till skogsbruket bör utformas så att det inte utgår till beredskapsarbeten eller skogsbruksåtgärder som strider mot dessa intressen. Skogsbruket bör kollektivt finansiera naturvårdsinsatser av åsyftat slag.

Gällande bestämmelser, tidigare riksdagsbehandling m. m.

I fråga om skogsbrukets hänsyn till naturvården finns de grundläggande reglerna i 21 § skogsvårdslagen (1979:429). Föreskrifterna får enligt detta lagrum avse t. ex. hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av trädsmålingar och skogsbilvägars sträckning. Föreskrifterna får inte avse åtgärder som är så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försämrats.

Skogsstyrelsen har efter samråd med bl. a. naturvårdsverket meddelat föreskrifter och allmänna råd i nu aktuellt hänseende (SkS FS 1983:2).

Enligt skogsstyrelsens föreskrifter skall bränning och annan markberedning undvikas på särskilt skyddsvärda fågellokalerna under häckningstiden. Avsikten med denna föreskrift är bl. a. att skydda skogshönsen, varmed avses orre, tjäder, dalripar och järpe.

Om markberedning genom hyggesplöjning skall utföras skall anmälan ske senast två månader i förväg till skogsvårdsstyrelsen. Bestämmelser härom finns i 23 § naturvårdsförordningen (1979:794). Skogsvårdsstyrelsen skall, med eget yttrande om företagens skogliga lämplighet, överlämna ansökan till länsstyrelsen för samråd enligt 20 § första stycket naturvårdslagen. Länsstyrelsen kan då med stöd av naturvårdslagen vidta de åtgärder som kan anses motiverade.

I fråga om statligt stöd till skogsbruket gäller numera att vid prövningen av frågor om stöd skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen. Denna princip har kommit till uttryck i 7 § förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket (ändrad senast 1983:431).

När det gäller översiktlig skogsinventering (ÖSI) och skogsbruksplaner gäller att dessa skall kunna tjäna som underlag även för bedömningar i naturvårdsfrågor. Särskilda s. k. naturvårdsinriktade skogsbruksplaner kan upprättas av skogsvårdsstyrelsen för område som är av utpräglat intresse för naturvården. För sådana planer skall statligt stöd kunna utgå.

Vad beträffar skogsbrukets kollektiva finansiering av vissa åtgärder kan hänvisas till riksdagens beslut under riksmötet 1983/84 om skogsvårdsavgiften (SkU 1983/84:12). Enligt detta beslut höjdes skogsvårdsavgiften från 5 till 8 % av skogsbruksvärdet, vilket beräknades ge en intäktsökning om ca 170 milj. kr.

Genom lagstiftning under riksmötet 1983/84 har särskilda bestämmelser införts för att skydda den s. k. ädellövskogen, vari inbegrips även vissa hagmarker med ädla lövträd (prop. 1983/84:94, JoU 1983/84:23). Bestämmelserna finns i ädellövskogslagen (1984:119) som trätt i kraft den 1 juli 1984. De syftar till att ädellövskogen skall bevaras i en omfattning som ungefär motsvarar nuvarande areal, medan det samtidigt skapas förutsättningar för ett rationellt ädellövskogsbruk. Av förarbetena framgår att lagen bl. a. omfattar vissa 5:3-skogar (prop. 1983/84:94 s. 11).

Flertalet av de frågor som tas upp i motionerna 1983/84:849 och 1983/

84:902 behandlades av jordbruksutskottet under riksmötet 1982/83 i samband med beredningen av en proposition om vissa skogspolitiska åtgärder (JoU 1982/83:34). Utskottet anförde därvid bl. a.

Utskottet vill inledningsvis hänvisa till uttalandena i proposition 145 (s. 8) att intensifierade insatser för ett aktivt skogsbruk och därmed också för en ökad avverkning naturligtvis i vissa fall kan innebära risk för konflikter med naturvårdens intressen. Jordbruksministern är emellertid angelägen att framhålla att stor hänsyn skall tas till naturvårdssynpunkterna vid utformningen och tillämpningen av olika åtgärder som syftar till att få till stånd ett mera aktivt skogsbruk. Enligt jordbruksministern är det möjligt att förena de skogspolitiska kraven med ett tillgodoseende av naturvårdens intressena. Dessa intressen kan t. ex. vara knutna till vissa fjällnära skogar och andra urskogslänkande bestånd eller till särskilt intressanta områden angivna i länsstyrelsernas naturvårdsplaner.

Vad gäller frågan vilka möjligheter som finns att praktiskt hävda naturvårdens intressen i anslutning till skogsavverkningar erinras i propositionen om det generella kravet enligt skogsvårdslagstiftningen att i förväg anmäla varje slutavverkning av viss storlek till skogsvårdsstyrelsen. För att möjliggöra samråd mellan skogsägare och länsstyrelsen i naturvårdsfrågor får länsstyrelsen regelmässigt tillgång till alla anmälningar som hänför sig till de områden som länsstyrelsen själv har angett. Det kan t. ex. vara fråga om områden som har pekats ut i naturvårdsplaner och särskilda inventeringar eller där länsstyrelsen planerar förordande enligt naturvårdslagen. Vid tillämpningen av den nya avverkningsbestämmelsen skall givetvis hänsyn tas till naturvårdens intressen enligt 21 § skogsvårdslagen. Förslagen om en aktivare avverkning kan emellertid innebära att man i flera fall kommer att tvingas att ta ställning i naturvårdsfrågan snabbare än vad som annars skulle vara fallet. Vid tillämpningen av de nu föreslagna reglerna om avverkningsskyldighet är det enligt jordbruksministern angeläget att skogsvårdsstyrelserna så långt möjligt beaktar de naturvårdsintressen som föreligger. Har restriktioner i fråga om slutavverkningen föreskrivits med stöd av naturvårdslagen följer av 4 § skogsvårdslagen att bestämmelsen om avverkningskrav inte blir tillämplig. Även då ett skogsområde i andra fall är av särskild betydelse från naturvårdssynpunkt bör undantag kunna ges från den föreslagna avverkningskyldigheten. Bestämmelsen kräver verkställighetsföreskrifter som anger när ett område är av sådan betydelse. Jordbruksministern avser att senare föreslå regeringen att skogsvårdsstyrelsen får meddela sådana föreskrifter efter samråd med naturvårdsverket. I sammanhanget anförts vidare att skogsvårdsstyrelsen efter samråd med naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet redan utarbetat ett handlingsprogram för hur naturvårdsfrågorna och kulturminnesfrågorna skall kunna beaktas i samband med avverkningar inom lågproducerande bestånd. Därvid har bl. a. upprättats en lista med kriterier för sådana typer av områden som kan vara av särskild betydelse från naturvårdssynpunkt.

Vad beträffar naturvårdsfrågor vid avverkning av lågproducerande skogar hänvisas dessutom till utskottets betänkande JoU 1981/82:36 s. 13.

I skogsvårdsstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1985/86 understryks att skogsbruket har ett eget sektorsansvar för naturmiljön. Skogsvårdsstyrelserna har här en viktig uppgift att med hjälp av lagtillsyn,

rådgivning och andra insatser bidra till att hänsyn till naturvårdens intressen ingår som ett normalt led i skogens skötsel. Ett mera intensivt utnyttjande av skogsresurserna för virkesproduktion medför bl. a. konflikter med andra intressen. Det är därför angeläget att skogsbruket beaktar skogen som naturmiljö i ökad utsträckning.

Enligt skogsstyrelsens mening är det möjligt att tillgodose de skogspolitiska kraven på ett aktivt skogsbruk och samtidigt tillgodose naturvårdens intressen. Det finns dock behov av att öka insatserna när det gäller information och rådgivning om naturvårdshänsyn till såväl skogsägarna som andra myndigheter och organisationer. Dessutom bör ytterligare insatser göras för att öka förståelsen hos allmänheten och miljöorganisationer m. fl. om skogsbrukets arbetsvillkor och vilka naturvårdshänsyn som skogsbruket har att ta i olika situationer. Särskilt angeläget är det att den information och rådgivning som riktas till arbetsledande personal leder till konkreta hänsynstaganden vid alla skogsbruksåtgärder. De som utför själva skogsarbetet, dvs. skogsarbetare och skogsägare, bör engageras i större utsträckning än tidigare. Ökad satsning på detta i första hand via rådgivning är därför önskvärd. Vidare bör råd och anvisningar rörande naturvårdshänsyn användas i större utsträckning än tidigare bl. a. i samband med avveckling av naturvårdskänsliga lågproducerande bestånd (bl. a. SVL 5 § 2). För inventering av dessa bestånd, och bestånd med så högt naturvärde att de över huvud taget ej skall åtgärdas, är det nödvändigt med särskilda insatser.

Lagtillsynsinsatserna enligt 21 § SVL och samrådet med kommunerna enligt 21 § skogsvårdsförordningen skulle enligt styrelsen behöva utökas. Lagtillsyn kan dock ofta ske som en integrerad del i annan verksamhet.

Skogsstyrelsen anser det angeläget att tilldelade resurser medger en fortsatt intern utbildning i naturvård. Vidare förutsätter styrelsen att anslagsmedel för avveckling av lågproducerande skog även i fortsättningen får användas i viss utsträckning för undersökning av dessa beständs naturvärden.

Interpellationssvar

Jordbruksministern har den 23 oktober 1984 besvarat en interpellation av Lars Ernestam (fp) om bevarandet av vissa skogstyper m. m. I svaret anförs bl. a. följande:

Skogsvårdslagen föreskriver att hänsyn skall tas till naturvårdens intressen vid bl. a. utformningen och tillämpningen av olika åtgärder som syftar till att få till stånd ett mera aktivt skogsbruk. Med stöd härav har skogsstyrelsen utfärdat föreskrifter och allmänna råd om hur hänsynen skall komma till uttryck mera i detalj. Skogsstyrelsen och naturvårdsverket har nyligen tillsammans presenterat riktlinjer för skogsvårdsstyrelsernas och länsstyrelsernas samarbete i frågor som rör den naturvårdshänsyn som skogsbrukets utövare är skyldiga att ta i sin verksamhet. Därav framgår

bl. a. att länsstyrelserna bör förse skogsvårdsstyrelserna med underlagsmaterial i arbetet med 5:3-skogarna. En lista på sådana typer av områden som kan vara av särskild betydelse från naturvårdssynpunkt har redovisats. Skogsvårdsstyrelsen bör enligt riktlinjerna samråda med länsstyrelsen och i vissa fall med kommunen när sådana områden är aktuella för åtgärd. Vid en ansökan om bidrag för avveckling av 5:3-skogar skall skogsvårdsstyrelsen också regelmässigt ta reda på om länsstyrelsen anser att den aktuella marken med hänsyn till naturvårds- eller kulturminnesvårdsvärdet inte bör tas i anspråk för virkesproduktion.

Vid prövning av en ansökan om statsbidrag för avveckling av 5:3-skogar skall hänsyn alltså tas till naturvårdens och andra allmänna intressen. Bidrag får inte beviljas om åtgärden i fråga står i strid med bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsvårdslagen. Enligt skogsstyrelsens föreskrifter till bidragsförordningen får lågproducerande bestånd som bedöms ha särskilt värde från naturvårdssynpunkt inte ingå i återväxtföretag som erhåller bidrag.

5:3-programmet är alltså numera omgärdat av en rad föreskrifter som hindrar den negativa utveckling som Lars Ernestam oroar sig för i sin interpellation.

Bemanningen av Gotska Sandön och Stora Karlsö

Motionen

I motion 1983/84:1770 av Gunhild Bolander (c) och Per-Axel Nilsson (s) anförs att de båda öarna Gotska Sandön och Stora Karlsö är utsjöplatser, vars bemanning ställts under diskussion på grund av bristande resurser vid naturvårdsverket.

De båda öarna är av riksintresse för vetenskaplig naturvård, och Gotska Sandön är sedan 1963 skyddad som nationalpark och ägs i sin helhet av staten. Stora Karlsö är skyddad som naturreservat och ägs till en del av staten.

Efter automatiseringen av fyrplatserna på de båda öarna har överenskommelser träffats mellan berörda intressenter såsom naturvårdsverket, sjöfartsverket, SMHI, rikspolisstyrelsen och domänverket om att lösa bemanningsfrågorna. Det är ur skilda synpunkter viktigt att denna bemanning även i fortsättningen upprätthålls.

Tillsynspersonalen har en rad viktiga uppgifter att utföra, bl. a. att rapportera kontinuerliga väderobservationer utifrån den position ytterst i havet som båda öarna har. De bevakar oljeutsläpp och fågelkolonier, ser till att skogsbrand ej uppstår, utövar tillsyn över fyrplatsanläggningarna och ser till att allmänhetens friluftsliv sker efter de skyddsområdesbestämmelser som är föreskrivna.

I sjöräddningssammanhang har många gånger värdet av mänskliga ögon som ser vad som händer på havet från dessa utsjöplatser bekräftats. De senaste årens uppmärksammade gränskränkningar understryker värdet av att ha människor och inte enbart maskiner längs våra kuster.

Det vitt kända faktum att öarna verkligen är bemannade har ett värde i sig, och motionärerna vill därför fästa riksdagens och regeringens uppmärksamhet på nödvändigheten av att de särskilda medel som tidigare avsatts för dessa ändamål även fortsättningsvis kommer att utgå.

Vissa bakgrundsuppgifter

Regeringen har i mars 1982 utfärdat en förordning (1982:136) om handläggning av vissa personalfrågor i statlig verksamhet utmed rikets kuster. Förordningen innehåller regler om personalinskränkningar i verksamhet som bedrivs utmed kusterna och inom skärgårdsområdena av sammanlagt 11 statliga myndigheter, däribland statens naturvårdsverk. Enligt förordningen skall den myndighet som planerar en inskränkning av personal som har direkt betydelse för tillsyn och övervakning av kusterna inhämta länsstyrelsens yttrande över den planerade åtgärden. Om länsstyrelsen finner det angeläget med fortsatt bemanning skall den lämna förslag om organisation, huvudmannaskap samt finansiering och kostnadsfördelning.

Frågan om fortsatt åretruntbemanning av utsjöplatserna Gotska Sandön och Stora Karlsö har handlagts i enlighet med den ovan redovisade förordningen. Länsstyrelsen i Gotlands län har i ett yttrande till naturvårdsverket i mars 1984 anfört att helårsbemanningen oundgängligen måste vidmakthållas och att särskilda medel bör tillskjutas av staten för att garantera fortsatt tillsyn av båda öarna med hittillsvarande omfattning.

Naturvårdsverket har i juli 1984 hos regeringen (jordbruksdepartementet) hemställt om extra medel för täckande av merkostnader för åretruntbemanning på de båda öarna. Merkostnaderna beräknas av verket uppgå till ca 1 milj. kr.

I svar på fråga av Göthe Knutson (m) har jordbruksministern den 23 oktober 1984 anfört att bemanningsfrågan f. n. övervägs i regeringen. Av det redovisade materialet framgår att det finns behov av en fortsatt åretruntbemanning på öarna. Enligt jordbruksministern sker den fortsatta beredningen av ärendet med utgångspunkt i att det skall vara en åretruntbemanning på Gotska Sandön och Stora Karlsö.

Översyn av naturvårdslagen, m. m.

Motionen

Enligt motion 1983/84:902 (yrkande 15) är naturvårdslagen i vissa avseenden otillräcklig. Det är därför tid för en allmän översyn av lagen, varvid man bör eftersträva att i en ny lag inarbeta bestämmelser från annan lagstiftning som berör naturvården. En annan utgångspunkt bör vara att regler om hänsyn till naturvården införs i sådan lagstiftning som reglerar verksamhet med inverkan på naturen. Ett mera konkret kommunalt ansvar

för naturvården bör vidare slås fast. I avvaktan på en allmän översyn föreslår motionärerna en ändring av naturvårdslagen som skulle ge naturvårdsverket möjlighet att direkt hos regeringen ta initiativ till att skydda värdefulla naturområden. Det finns enligt motionen en rad exempel på att vederbörande länsstyrelse — trots påpekanden från naturvårdsverket — underlåtit att ta upp skyddsfrågan för ett visst område, varigenom värdefull natur förstörts.

Tidigare riksdagsbehandling

Ett liknande motionsyrkande behandlades av jordbruksutskottet i betänkandet JoU 1983/84:18.

Utskottet anförde bl. a.

Utskottet får erinra om att det under 1970- och 1980-talen gjorts en rad viktiga ändringar i naturvårdslagen, bl. a. efter förslag från 1970 års naturvårdskommitté. Som exempel på mera omfattande och betydelsefulla reformer kan nämnas 1974 års riksdagsbeslut angående bl. a. strandskyddet, allemansrätten och den nya skyddsformen naturvårdsområde (prop. 1974:166, JoU 1974:52). I motionen går ej att klart utläsa i vilka hänseenden lagen skulle vara otillräcklig eller på vilka grunder i övrigt en allmän översyn skulle vara motiverad. Utskottet är för sin del inte berett att förorda en allmän översyn av naturvårdslagen. Enligt utskottets mening finns ej heller anledning att ändra lagen så att naturvårdsverket får möjlighet att, oberoende av vederbörande länsstyrelses ställningstagande, initiera skyddsåtgärder för värdefulla naturområden. Det bör f. ö. påpekas att den i motionen åsyftade prövningen kan åstadkommas redan med stöd av nu gällande regler. Naturvårdsverket är nämligen oförhindrat att i en framställning till vederbörande länsstyrelse aktualisera skyddsåtgärder för ett visst naturområde. Om länsstyrelsens beslut går i annan riktning kan verket genom besvär enligt 40 § NVL bringa ärendet under regeringens prövning.

Landskapsvård m. m.

Motion 1983/84:322

Enligt motion 1983/84:322 av John Andersson och Paul Lestander (båda vpk) är det många tusental hektar mark som berörs av kraftledningar. Dessa marker, framför allt s. k. kraftledningsgator, skulle kunna användas för skogsvårdande, naturvårdande och viltvårdande syften. Såvitt känt finns emellertid inga av myndighet utfärdade skötselplaner för sådan mark. Motionärerna föreslår att regeringen uppdrar åt naturvårdsverket att utarbeta råd och anvisningar för röjning och annan skötsel av kraftledningsgator.

Gällande bestämmelser m. m.

Regler om elektriska starkströmsledningar finns bl. a. i lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Sådana led-

ningar får inte dras fram eller begagnas utan tillstånd (koncession) av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Till en lednings framdragande räknas inte bara själva byggandet av ledningen utan också schaktning, skogsavverkning eller därmed jämförliga åtgärder för att bereda plats åt ledningen.

Vidare finns vissa säkerhetsbestämmelser i lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m. m. (ändrad senast 1983:651, omtryckt 1978:163).

Enligt elförordningen (1982:548) åligger det statens energiverk att pröva frågor om koncession enligt 1902 års lag.

När en kraftledning skall byggas kan det ofta bli aktuellt att tillämpa reglerna om samråd enligt 20 § naturvårdslagen. Länsstyrelsen kan därvid förelägga företagaren att vidta de åtgärder som behövs för att begränsa eller motverka skada på naturmiljön.

Statens planverk har i en rapport år 1978 behandlat frågan om kraftledningar i fysisk planering. Rapporten har upprättats i samråd med statens industriverk, statens naturvårdsverk och statens vattenfallsverk. Rapporten revideras f. n. I den reviderade rapporten kommer bl. a. kraftledningsgatornas skötsel i skogsmark att behandlas. Utgångspunkten för naturvårdsverkets prövning är att kraftledningsgatorna är en produktionsresurs som bör tillvaratas och utnyttjas. Deras skötsel i skogsmark måste dock i första hand tillgodose kraven i starkströmsföreskrifterna, såvitt gäller bl. a. säkerhetskraven och framkomlighet för inspektion av ledningarna. Enligt naturvårdsverket kan ledningsgator utnyttjas för virkesproduktion i den utsträckning markägare finner det ekonomiskt möjligt och så långt de elektriska säkerhetsföreskrifterna medger. Vissa märker används bl. a. för julgransodling. Ett ökande intresse finns också för att utnyttja ledningsgator för viltvårdande åtgärder.

Motion 1983/84:2119

I motion 1983/84:2119 av Per Stenmarck m. fl. (m), yrkande 4, föreslås åtgärder för att främja landskapsvärden i Malmöhus län. Motiveringen återfinns i motion 1983/84:2116, där motionärerna under rubriken Slättlandskapet — möjligheter och problem anför synpunkter på bl. a. det moderna jordbrukets inverkan på slättlandskapet. Mekaniseringen av jordbruket har inneburit krav på större fält utan hinder av pilevallar, enstaka träd, märkegravar och öppna diken. Dessa förändringar kan dock leda till en utarmning av landskapet — en biologisk monoton. I motionen ges exempel på olika aktiviteter i både offentlig och privat regi vilka haft som tema slätten och landskapsvärden. Därvid har bl. a. konstaterats att plantering av lähäckar kan ge positiva effekter för jordbruket och som skydd mot storm och kyla i bebyggelse. Andra projekt som aktualiserats är restaureringen av småvatten m. m. för viltvård, fiske och vattenbruk. Motionärerna anser det angeläget att denna typ av verksamhet, som ofta

initieras av organisationer och enskilda markägare, erhåller stöd av staten genom t. ex. skogsvårdsstyrelserna, genom sysselsättningspolitiken och som stöd till forskningen.

Gällande bestämmelser, tidigare riksdagsbehandling m. m.

Genom en lagändring som trätt i kraft den 1 juli 1984 har i lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark införts regler om jordbrukets hänsyn till naturvårdens intressen (prop. 1983/84:96, JoU 1983/84:24). I propositionen och betänkandet görs bl. a. följande uttalanden om hänsynsreglernas praktiska tillämpning.

I jordbruket måste, framhålls det, hänsyn främst tas till intresset att bevara vissa inslag i naturmiljön, inbegripet odlings- och kulturlandskapet. Frågor om hänsynstagande till naturvärden kan uppkomma bl. a. i samband med strukturförändringar vid nedläggning av jordbruksmark eller nyodling, vid införande av annan brukningsteknik eller vid genomförande av markavvattningsåtgärder. Bestämmelserna skall kunna användas för att skona t. ex. åkerholmar, mindre våtmarker, öppna diken, odlingsrösen, stenmurar och mindre trädbestånd. Föreskrifter i de hänseenden som nu har berörts kan användas för att tillgodose kulturminnesvärden. Föreskrifter kan också i vissa fall erfordras för att skydda växt- och djurlivet. Innehållet i föreskrifterna måste självfallet anpassas till de skilda förhållanden som råder inom olika delar av landet.

Tillämpningsområdet för de nu föreslagna hänsynsbestämmelserna omfattar även sådan mark som inte är att beteckna som jordbruksmark i skötsellagens mening, t. ex. hagmarker, skogsbryn, åkerholmar eller dikesrenar. Något hinder föreligger således inte att meddela föreskrifter för att skydda fauna och flora i t. ex. hagmarker, skogsbryn, åkerholmar eller dikesrenar i anslutning till jordbruksmark. Därvid kan även frågor som rör användningen av kemiska bekämpningsmedel samt växtnäring bli aktuella. På motsvarande sätt anges i skogsstyrelsens föreskrifter till 21 § skogsvårdslagen att kemisk bekämpning samt gödsling skall undvikas i vissa fall.

Frågan om landskapsvårdande/viltvårdande insatser i Skåne har uppmärksamrats i olika sammanhang. I jordbruksutskottets betänkande JoU 1979/80:27 behandlades en motion om skyddsplanteringar i det öppna skånska landskapet. Utskottet hänvisade därvid bl. a. till vissa undersökningar vid Sveriges lantbruksuniversitet rörande effekterna för jordbruket och virkesproduktionen av lä- och alléplanteringar. Utskottet underströk emellertid att den då aktuella motionen berörde uppgifter som i första hand ålåg vederbörande länsstyrelse.

Enligt uppgift från naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Malmöhus län bedrivs i samarbete med länsarbetsnämnden en omfattande verksamhet inom landskapsvården i länet, totalt budgeterad till 7—8 milj. kr. under ett normalår. Huvuddelen av dessa kostnader bestrids med beredskapsmedel från arbetsmarknadsstyrelsen. Länsstyrelsen har bildat en särskild arbetsgrupp för hithörande frågor. Verksamheten omfattar bl. a. skötsel av pilevallar, rensning av märkegravar och läplanteringar. En omfattande inven-

tering av länets märkegravar, vilka framför allt har stor betydelse för viltvården, har genomförts. Verksamheten med läplanteringar har mött ett mycket stort intresse från bl. a. jordbruksnäringens sida. Kostnaderna för läplanteringar fördelas på så sätt att länsstyrelsen låter utföra arbetet medan markägaren står för plantkostnaden.

Ett exempel på sådana initiativ som nämns ovan och även i motionen är en överenskommelse under våren 1984 mellan länsstyrelsen i Malmöhus län, Skånska jägarsällskapet, domänverket och hushållningsällskapet om viss försöksverksamhet i Borgeby med olika typer av läplanteringar. Avsikten är bl. a. att studera planteringarnas effekter på jordbruket, fältviltet m. m. Flera liknande projekt bedrivs f. n. i länet.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande ett tiotal motioner från föregående riksmöte rörande olika naturvårdsfrågor m. m. Motionerna berör bl. a. allemansrätten, olika typer av skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen, strandskyddet, våtmarkerna och samspelet mellan skogsbruk och naturvård. Vidare behandlas förslag om vissa landskapsvårdande insatser och om bemanningen av utsjöplatserna Gotska Sandön och Stora Karlsö m. m.

Allemansrätten

I motion 1983/84:675 av Hugo Bergdahl och Karl Erik Eriksson (båda fp) anförs att den svenska allemansrätten, som bl. a. innefattar rätten att plocka vilda bär, gäller till förmån för alla som vistas i naturen, oberoende av nationalitet. Normalt borde inte detta förhållande förorsaka problem i våra bärrmarker. Enligt motionen har dock anstormningen av hjortronplockare från framför allt Finland och Norge vållat irritation hos den svenska lokalbefolkningen. För många innevånare i Norrbotten och andra gränslän är varje tillfälle till sysselsättning och extrainkomster välkommet. Enligt motionärerna är det angeläget att likvärdiga bestämmelser skapas inom de nordiska länderna angående rätten till bärrplockning. I Sverige finns ingen möjlighet att begränsa denna rätt eller ge någon form av företräde för lokalbefolkningen. I såväl Finland som Norge finns däremot legala möjligheter att i vissa fall begränsa hjortronplockningen till förmån för bl. a. innevånarna i kommuner där hjortronplockning har stor ekonomisk betydelse. Olovlig plockning kan därvid bestraffas med böter. Motionen utmynnar i förslag att Sverige i lämplig form, t. ex. Nordiska rådet, tar initiativ till enhetliga bestämmelser om rätten till hjortronplockning i de nordiska länderna.

Som utskottet redovisat i det föregående företer rättsläget i Sverige, Norge och Finland stora likheter i sådana allemansrättsliga frågor som

gäller t. ex. rätten att färdas och vistas i skog och mark. När det gäller rätten att ta naturalster, såsom hjortron, gäller i Norge och Finland vissa inskränkningar som saknar motsvarighet i Sverige.

Rättsläget i *Norge* (se närmare ovan s. 4 f.) kan sammanfattas på följande sätt. I de tre nordligaste fylkena Finnmark, Tromsö och Nordland är det straffbart att mot ägarens uttryckliga förbud plocka hjortron på s. k. moltebaerland, varmed avses bärmarker som har någon ekonomisk betydelse för markägaren. Även om sådant förbud ej föreligger får bären endast plockas för att förtäras på platsen. Detta följer av § 400 i den norska straffloven. Vidare finns en särskild lag från år 1970 om förbud mot plockning av omogna hjortron (moltekart), vilken gäller i hela landet. När det gäller statsägd mark i Finnmarks fylke är rätten att plocka hjortron i regel förbehållen fylkets egen befolkning enligt en "lov om statens umatrickulerate grunn i Finnmarks fylke". På statsägd mark i Nordlands och Tromsö fylken har däremot rätten till hjortronplockning ansetts fri för envar.

I *Finland* finns en lag år 1955 om begränsning av insamlingen av skogsprodukter i vissa fall. Enligt denna lag får jord- och skogsbruksministeriet besluta att rätten att plocka skogsbär och jämförliga naturprodukter på statsägd mark inom vissa områden av Lapplands län skall förbehållas ortsbefolkningen. I övrigt gäller i stort sett samma regler som i Sverige beträffande rätten att ta naturalster.

Vid nordiska rådets 23:e session i Reykjavik år 1975 behandlades ett medlemsförslag om enhetliga nordiska regler om allemansrätten. Förslaget bereddes i juridiska utskottet, som efter en omfattande remissbehandling uttalade bl. a. att man funnit det vara "en närmast olöslig uppgift" att åstadkomma enhetliga bestämmelser i ämnet. I enlighet med juridiska utskottets ställningstagande föranledde förslaget ingen åtgärd från Nordiska rådets sida.

Jordbruksutskottet anser det i och för sig önskvärt att allemansrätten så långt möjligt får en likformig innebörd i de nordiska länderna. Den grundprincipen är viktig inte minst när det gäller att främja turism och friluftsliv inom Norden. De inskränkningar i allemansrätten som motionärerna åsyftar har tillkommit främst för att tillgodose ortsbefolkningens intressen i vissa sysselsättningsvaga regioner. Den typ av intresseavvägningar som ligger bakom dessa beslut liksom önskemålen om enhetliga bestämmelser över gränserna bör i första hand behandlas inom ramen för det nordiska samarbetet. Utskottet är för sin del inte berett att förordna något initiativ från riksdagens sida i anslutning till motion 1983/84:675.

Skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen, m. m.

I motion 1983/84:849 av Lars Werner m. fl. (vpk) återkommer motionärerna med ett yrkande om utredning syftande till ett grundlagsskydd för

nationalparkerna. Vidare förordas att domänreservaten och vissa s. k. privata reservat får ett lagligt skydd, t. ex. genom att avsättas till naturreservat eller i något fall till nationalpark. För att lösa finansieringsfrågan kan det enligt motionen övervägas att en del domänreservat överförs till naturvårdsfonden utan ersättning. Vidare hemställs om omedelbara åtgärder till skydd för urskogarna.

I motion 1983/84:902 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslås olika åtgärder för att åstadkomma ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering av fjällområdena. Motionen innehåller i denna del (yrkandena 1—4 och 6) förslag om inrättande av nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet. Stora Sjöfallets nationalpark bör upphöra som självständig nationalpark. De skyddsvärda delarna, främst söder om sjön Akkajaure, bör införlivas med Sareks nationalpark. Andra områden kan enligt motionen införlivas med en ny nationalpark i Sjaunja. I yrkande 11 föreslås åtgärder till skydd för återstående delar av den s. k. gammelskogen eller urskogen.

Utskottet har, som framgår av den föregående redovisningen, vid flera tillfällen tidigare behandlat frågor som tas upp i de båda motionerna. Vad beträffar skyddet för nationalparkerna har utskottet erinrat om att beslut om att avsätta mark till nationalpark enligt nu gällande ordning meddelas av regeringen efter riksdagens medgivande. Beslutet innebär att staten såsom markägare inte får utan riksdagens samtycke nyttja mark eller vatten inom nationalparken på ett sätt som strider mot dess ändamål (jfr 9 kap. 9 § regeringsformen). För att ytterligare trygga nationalparkerna har man infört särskilda förbehåll, förutom i naturvårdslagen även i vissa andra författningar, bl. a. gruvlagen och minerallagen.

Vad gäller ingrepp i nationalparker får utskottet erinra om att riksdagen år 1980 på utskottets förslag i betänkande 1979/80:39 fastslog vissa principer som innebär att den allra största restriktivitet måste iakttagas när sådana ingrepp aktualiseras. Utskottet anser att kraven på riksdagens samtycke till exploateringsåtgärder m. m. som berör en nationalpark i förening med det kraftfulla principuttalande som här hänvisats till måste anses tillgodose berättigade önskemål i fråga om skyddet av nationalparker. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1983/84:849, yrkande 1.

Vad beträffar förslagen i motion 1983/84:902 om olika åtgärder avseende naturvårdsobjekt i fjällregionen får utskottet hänvisa till naturvårdsverkets fjällutredning, vilken enligt uppgift kommer att ta upp samtliga de frågor som avses i delyrkandena 1—4 och 6 i nämnda motion. Det kan tilläggas att fjällutredningen redan framlagt en översiktlig naturvårdsplan beträffande Jämtlands läns fjälltrakter, vari bl. a. föreslagits att en ny nationalpark inrättas i Rogenområdet. Utredningen kommer att slutföras under år 1985. I anslutning till yrkandet om inrättande av nationalpark i Sjaunja vill utskottet nämna att ifrågavarande område f. n. endast är

klassat som fågelskyddsområde, vilket ej innebär något skydd mot skogsavverkning eller annan exploatering. I naturvårdsverkets urskogsinventering (SNV PM 1511) har Sjaunjaområdet, som ägs av domänverket, betecknats som ett av landets mest värdefulla våtmarks- och faunaområden. Det innehåller också en mycket stor urskogsareal. Med hänsyn till områdets storlek, variation av natur- och skogstyper, orördhet m. m. har det hänförs till högsta bevarandeklass i inventeringen. Det ligger i sin helhet innanför gränsen för svärföryngrad skog och omfattas således av tillståndsplikt för avverkning enligt 19 § skogsvårdslagen. Totalarealen är 68 000 ha, varav 31 000 ha barrskog. Naturvårdsverket och länsstyrelsen i Norrbottens län har tillsammans utarbetat ett förslag om att större delen av fågelskyddsområdet avsätts som naturreservat. Överläggningar i reservatsfrågan pågår med bl. a. berörd kommun.

Enligt vad utskottet erfarit har domänverket anlagt skogsbilvägar för avverkning inom ett område i södra delen av Sjaunja fågelskyddsområde, den s. k. Appojaurehalvön. Området, som omfattar ca 800 ha, ligger utanför gränsen till det planerade naturreservatet. Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län har lämnat förhandstillstånd till avverkningen. Samråd mellan domänverket, skogsvårdsstyrelsen och länsstyrelsens naturvårdsenhet har ägt rum. Några planer på avverkning innanför den tilltänkta reservatsgränsen föreligger numera inte från domänverkets sida.

Utskottet har i andra sammanhang uttalat sig för restriktivitet när det gäller skogsbruksåtgärder inom de områden som omfattas av urskogsinventeringen m. m. (se bl. a. JoU 1982/83:2 y). Vad beträffar den fortsatta handläggningen av frågan om skyddsåtgärder för Sjaunjaområdet utgår utskottet från att denna handläggs på ett sätt som bl. a. tillgodoser naturvårdens intressen. Mot bakgrund av de uppgifter som framkommit rörande reservatsbildning och planerad avverkning m. m. har utskottet inte funnit anledning att nu förorda något initiativ från riksdagens sida i detta ärende.

Utskottet föreslår sammanfattningsvis att motion 1983/84:902 i nu aktuella delar inte föranleder någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

I anslutning till förslagen i de båda motionerna rörande skydd för urskogarna vill utskottet hänvisa till naturvårdsverkets urskogsinventering, som närmare redovisats på s. 9 f. ovan. Resursbehoven i samband med denna inventering tas upp i verkets anslagsframställning för budgetåret 1985/86. Vidare pågår diskussioner angående finansieringen av nya naturvårdsobjekt mellan berörda myndigheter, bl. a. naturvårdsverket och domänverket. Utskottet anser med hänsyn till det anförda att motion 1983/84:849 yrkande 2 i nu berörd del och motion 1983/84:902 yrkande 11 inte f. n. påkallar någon riksdagens åtgärd.

Frågan om överförande av domänreservat till naturreservat har senast behandlats i utskottets betänkande JoU 1982/83:34, till vilket här hänvisas. I anslutning till naturvårdsverkets urskogsinventering m. m. och till

verkets anslagsframställning kommer, som utskottet nyss anfört, frågan om finansieringen av nya naturvårdsobjekt att diskuteras i ett vidare sammanhang. Bl. a. med hänsyn härtill anser utskottet ej att motion 1983/84:849, yrkande 2, i motsvarande del, påkallar någon vidare åtgärd.

I motion 1983/84:1303 av Rolf Rämngård m. fl. (c, m) anförs att statens ekonomiska resurser för att lösa in produktiv skogsmark i samband med reservatsbildning är starkt begränsade. Innan beslut om naturreservat fattas har det oftast föregåtts av ett s. k. interimistiskt förordnande, som kan gälla i tre år. Efter reservatsbeslutet kan länsstyrelsen med stöd av naturvårdslagen förlänga gällande ettårsfrist för förhandlingar om ersättning till tre år. Det kan således förflyta en orimligt lång tid från det ett naturreservat aktualiserats till dess ersättningsfrågan är löst. Enligt motionen måste man göra en noggrann prioritering av naturreservaten så att dessa ryms inom tillgängliga ekonomiska ramar. Övriga områden bör "omprövas och utgå". Vidare bör den i 33 § naturvårdslagen angivna tidsfristen för förhandlingar med markägaren ej kunna förlängas.

Till den del motionen berör resurserna för att inrätta nya naturvårdsobjekt får utskottet hänvisa till vad som ovan anförts rörande naturvårdsverkets bedömningar i hithörande frågor. Utskottet utgår från att synpunkter av det slag som motionärerna för fram kommer att prövas bl. a. i samband med budgetberedningen i regering och riksdag. Vad beträffar den i 33 § NVL angivna tidsfristen för förhandlingar om ersättning i samband med reservatsbildning m. m. får utskottet erinra om att denna bestämmelse ej är bindande för markägaren. Denne kan i princip när som helst efter det att beslutet om reservatsbildning e. d. vunnit laga kraft få ersättningsfrågan prövad genom att väcka talan i fastighetsdomstol. I förarbetena till 33 § NVL har understrukits vikten av att ersättningsfrågor i största möjliga utsträckning löses förhandlingsvägen och att möjligheten till förlängning av tidsfristen i fråga utnyttjas med restriktivitet. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1983/84:1303.

Enligt motion 1983/84:1300 av Per Israelsson m. fl. (vpk) kräver syftet med de naturskyddade områdena att allmänhetens tillträde till dessa områden regleras. Detta är nödvändigt för att minimera störningen och undvika förslitning. En mera ovanlig typ av störning, som likväl vållat vissa problem, är flygningen med privatflyg över naturskyddade områden. Enligt motionärerna bör regeringen vidta åtgärder för att stoppa denna form av störningar.

Utskottet erinrar om att luftfartskungörelsen (1961:558) ger vissa möjligheter att inskränka flygverksamheten om det är påkallat av hänsyn till naturskydd och friluftsliv. Vad särskilt gäller nationalparkerna har i en del fall i resp. reglemente föreskrivits förbud mot landning med luftfartyg. Problemen med civil flygtrafik framför allt i fjällområdena har uppmärksamats av naturvårdsverket och av vissa länsstyrelser. Inom naturvårds-

verket arbetar man f. n. med att åstadkomma strängare regler för luftfart inom nationalparkerna. Utskottet anser mot angivna bakgrund att motion 1983/84:1300 inte påkallar något initiativ från riksdagens sida.

Strandskydd

Enligt motion 1983/84:927 av Ulf Adelson m. fl. (m) bör åtgärder vidtas för att främja fritidsboende och byggande av fritidshus. Den fysiska riksplaneringen visar enligt motionen att fritidsbebyggelse kan tillåtas i stora delar av vårt land utan att naturvårdsintressen och andra skyddsintressen behöver bli lidande. Bl. a. bör det vara möjligt att i viss utsträckning tillgodose medborgarnas önskemål om strandnära tomtmark, eftersom vi i vårt land har mycket god tillgång på stränder. Endast en ytterst liten del av den strandnära marken skulle behöva tas i anspråk. För att underlätta en sådan utveckling av fritidsboendet bör reglerna om generellt strandskydd ändras, och i stället bör länsstyrelserna ges möjlighet att förordna om strandskydd i de fall detta är motiverat.

I motion 1983/84:1843 av Ingrid Hemmingsson m. fl. (m) anförs att en begränsad fritidsbebyggelse längs sjöar och vattendrag kan utgöra ett värdefullt inslag i naturen. Detta gäller framför allt i stora delar av Norrland. En bosättning av detta slag kan bl. a. bidra till att stränderna hålls öppna och tillgängliga för alla människor. Motionen utmynnar i ett yrkande att strandskyddsreglerna upphävs i sin nuvarande form och att kommunerna i stället ges möjlighet att beakta eventuella skyddsintressen i den kommunala fysiska planeringen.

Som framgår av den föregående redogörelsen kan länsstyrelsen besluta om undantag från strandskyddsbestämmelserna beträffande ett visst strandområde som uppenbarligen saknar betydelse för bad och friluftsliv. Vidare kan — efter prövning i det enskilda fallet — dispens medges från förbud mot bebyggelse m. fl. åtgärder inom strandskyddsområde (15—16 §§ NVL). Sistnämnda dispensprövning kan av länsstyrelsen delegeras till kommunen enligt 43 § NVL. Utskottet har tidigare, vid behandlingen av liknande motioner, ansett att utvecklingen hittills inte gett stöd för uppfattningen att en återgång till tidigare gällande system varit motiverad. De nu aktuella motionerna ger ej anledning till ändrat ställningstagande. Motionerna 1983/84:927 och 1983/84:1843 avstyrks således.

Våtmarker

I motion 1983/84:902 (yrkande 7) av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) anförs att det i vårt land finns stora arealer våtmarker som inte ger någon nämnvärd avkastning men som från ekologisk synpunkt är utomordentligt värdefulla. De spelar stor roll för bl. a. vattenbalansen och som tillflyktsort för djur och växter. Genom nya tekniska landvinningar kan våtmarkerna bli ekonomiskt intressanta, t. ex. för skogsodling och energiförsörjning.

Hittills gjorda undersökningar visar att våtmarkerna behöver ett starkare skydd i lagstiftningen. Sålunda bör tillståndsplikt för våtmarksdikning införas. Inventeringen av våtmarkerna bör påskyndas och intensifieras, med klassning av deras skyddsvärde och avgränsning av våtmarker som inte får exploateras. Statligt stöd bör enligt motionen ej utgå till exploatering som strider mot starka naturvårdsintressen.

Utskottet erinrar om att naturvårdsverkets våtmarksinventering, som igångsattes efter ett riksdagsbeslut år 1977, hittills bl. a. resulterat i en översiktlig inventering, som redovisades år 1979 (SNV PM 1181-1184). I utskottets betänkande JoU 1982/83:4 lämnas vissa uppgifter om det fortsatta inventeringsarbetet, till vilka här hänvisas. I nämnda sammanhang uttalades bl. a. att utskottet delade naturvårdsverkets uppfattning att en fortsatt inventering var angelägen för att ge nödvändigt underlag för vidare diskussioner angående avvägningen mellan bl. a. naturvårdens och skogsbrukets intressen.

Fr. o. m. år 1983 har en regional våtmarksinventering startats för att ge underlag för en bedömning av våtmarkernas betydelse och skyddsvärde i förhållande till intressena för bl. a. torvtäkt och skoglig virkesproduktion. Denna inventering genomförs i samverkan mellan naturvårdsverket och berörda länsstyrelser. Naturvårdsverket svarar härvid för bl. a. planering, utbildning och samordning medan resp. länsstyrelse genomför inventeringen och sammanställer regionala redovisningar.

Utskottet vill i sammanhanget också fästa uppmärksamheten på att den nya vattenlagen (1983:291), som trätt i kraft den 1 januari 1984, innehåller bestämmelser som stärker naturvårdens intressen vid prövningen av mark-avvattningsföretag. I samband med prövningen av förslaget till vattenlag förordade utskottet vidare att det vattenrättsliga prövningssystemet borde kompletteras med en tillståndsprövning enligt naturvårdslagen (JoU 1982/83:30 s. 57 f.). Frågan härom övervägs f. n. i jordbruksdepartementet.

Sammanfattningsvis anser utskottet att syftet med motion 1983/84:902 yrkande 7 kan förväntas bli tillgodosett utan någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Motionsyrkandet avstyrks således.

Skogsbruket och naturvården

Enligt motion 1983/84:360 av Rune Evensson m. fl. (s) är efterlevnaden av 21 § skogsvårdslagen och dess tillämpningsföreskrifter dålig. Detta är otillfredsställande både från naturvårdssynpunkt och med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet. Att bestämmelserna inte följs beror på okunighet om gällande bestämmelser, ovilja att följa dessa samt vetskapen om att överträdelse inte beivras. Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna har enligt motionen lagt ned ett lovvärt arbete på att utbilda sin personal i fråga om hänsynsreglerna. Men det krävs även informations- och övervakningsresurser för att ändra markägarnas och avverkarnas inställning till dessa regler om de skall fungera i praktiken. Det bör åläggas skogssty-

relsen att ansvara för att utbildningen i hänsynsreglerna blir obligatorisk på alla nivåer inom skogsbruket, för att skogsvårdsstyrelserna ökar satsningen på information och upplysning och att möjligheterna till vite enligt 27 § skogsvårdslagen utnyttjas mera.

I motion 1983/84:849 (yrkandena 4 och 5) av Lars Werner m. fl. (vpk) tas upp vissa naturvårdsfrågor i samband med dels avvecklingen av 5:3-skogarna, dels skogsbruk i allmänhet. Enligt motionen finns det klara motsättningar mellan natur- och kulturvården och de åtgärder som vidtas enligt 5 § 3 skogsvårdslagen. Statliga bidrag får inte satsas på avverkning av bevarandevärda lövskogsområden, hagmarker, skogsbryn och liknande. En uppföljning och kartläggning av hur avvecklandet av 5:3-skogarna sker i förhållande till naturvårdsintressena framstår alltmer som angeläget.

Motionen innehåller i övrigt förslag om att naturvårdsintressen tas med i den översiktliga skogsinventeringen och skogsbruksplanerna. Föreskrifterna till 21 § skogsvårdslagen bör vidare enligt motionen kompletteras med bestämmelser att maskinell markberedning inte skall utföras under tiden för skogshönsens häckning. Bestämmelsen om samrådsplikt för hygesplöjning bör ändras till tillståndsplikt, och prövning bör ske redan före slutavverkning.

I motion 1983/84:902, yrkandena 10 och 12, av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) föreslås olika åtgärder rörande skogsbrukets förhållande till naturvården m. m. Enligt motionärerna måste en utvärdering och skärpning av hithörande bestämmelser komma till stånd. Förslaget motiveras bl. a. med att återstående rester av naturskogar, urskogar och andra värdefulla områden snabbt håller på att försvinna. Av den s. k. gammelskogen återstår endast ca 45 000 ha, Norrbottens län och fjällregionerna oräkna-

de. Programmet för skogsvård i 5:3-skogarna måste bedrivas så att inte väsentliga naturvårdsintressen skadas. Stödet till skogsbruket bör utformas så att det inte utgår till beredskapsarbeten eller skogsbruksåtgärder som strider mot dessa intressen. Skogsbruket bör kollektivt finansiera naturvårdsinsatser av åsyftat slag.

Utskottet har i det föregående redogjort för de grundläggande bestämmelserna i 21 § skogsvårdslagen om skogsbrukets hänsyn till naturvården och för skogsstyrelsens tillämpningsföreskrifter i ämnet. Utskottet vill erinra om att sådana föreskrifter inte får innebära att pågående markanvändning avsevärt försvåras. De intressen som bestämmelserna åsyftar skall kunna tillgodoses inom ramen för ett rationellt bedrivet skogsbruk. Kravet i motion 1983/84:902 om en allmän skärpning av hithörande regler kan inte, utan närmare överväganden huruvida en sådan skärpning är förenlig med nyssnämnda grundprincip, läggas till grund för någon riksdagens framställning i berörda hänseende. Motionen avstyrks i motsvarande del (yrkande 10).

Det anförda innebär inte att utskottet ställer sig avvisande till önskemålen om en uppföljning av hur hänsynsreglerna fungerat i praktiken och om en tillämpning som verkligen svarar mot intentionerna bakom 1979 års skogspolitiska beslut. Utskottet kan bl. a. instämma i vad som anförts i motion 1983/84:360 om värdet av information och utbildning rörande hänsynsreglerna. Som framgår av redogörelsen ovan (s. 23) har skogsstyrelsen fäst stor vikt vid samspelet mellan skogsbruket och miljövården och behovet av ökade insatser när det gäller information och rådgivning om naturvårdshänsyn till såväl de enskilda skogsägarna som andra myndigheter och organisationer. Utskottet är bl. a. med hänsyn härtill inte berett att nu föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motion 1983/84:360.

I anslutning till motionerna 1983/84:849 och 1983/84:902 i de delar som berör avvecklingen av de s. k. 5:3-skogarna får utskottet erinra om att särskilda lagbestämmelser införts för att skydda den s. k. ädellövskogen, vilken definitionsmässigt innefattar även vissa hagmarker med ädla lövträd. Bestämmelser härom finns i ädellövskogslagen (1984:119), som trätt i kraft den 1 juli 1984. I ett interpellationssvar den 23 oktober 1984 har jordbruksministern påpekat att hänsyn skall tas till naturvården och andra allmänna intressen vid prövning av en ansökan om statsbidrag för avveckling av 5:3-skogar. Bidrag får inte beviljas om åtgärden i fråga står i strid med bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsvårdslagen. Enligt skogsstyrelsens föreskrifter till bidragsförordningen får lågproducerande bestånd som bedöms ha särskilt värde från naturvårdssynpunkt inte ingå i återväxtföretag som erhåller bidrag. Av jordbruksministerns anförande framgår vidare att skogsstyrelsen och naturvårdsverket nyligen presenterat riktlinjerna för skogsvårdsstyrelsernas och länsstyrelsernas samarbete i frågor som rör naturvårdshänsyn i skogsbruket. Där anges bl. a. att länsstyrelserna bör förse skogsvårdsstyrelserna med underlagsmaterial i arbetet med 5:3-skogarna. En lista på sådana typer av områden som kan vara av särskild betydelse från naturvårdssynpunkt har redovisats. Skogsvårdsstyrelserna bör enligt riktlinjerna samråda med länsstyrelserna och i vissa fall med kommunerna när sådana områden är aktuella för åtgärd. Vid en ansökan om bidrag för avveckling av 5:3-skogar skall skogsvårdsstyrelsen också regelmässigt ta reda på om länsstyrelsen anser att den aktuella marken av hänsyn till kulturminnesvården eller naturvården inte bör tas i anspråk för virkesproduktion.

Utskottet anser sammanfattningsvis att programmet för avveckling av 5:3-skogar är omgärdat av föreskrifter som bör utgöra en garanti för att den negativa utveckling för naturvården som motionärerna uttryckt farhågor för inte behöver befaras. Enligt utskottets mening påkallar motionerna ingen vidare åtgärd i nu berörda delar (motion 1983/84:849 yrkande 4 och 1983/84:902 yrkande 12).

Förslagen i motion 1983/84:849 yrkande 5 kan anses i viss mån tillgo-

dosedda genom de föreskrifter m. m. som utskottet redovisat ovan (s. 16). Detta gäller bl. a. önskemålet om att naturvårdsintressen beaktas i den översiktliga skogsinventeringen (ÖSI) och annan planering i skogsbruket. Av redovisningen framgår vidare att bränning och annan markbehandling skall undvikas på särskilt skyddsvärda fågellokaler under häckningstiden. Utskottet kan i detta hänseende instämma i motionens synpunkter så till vida att det är önskvärt att skogsbruket i sin planering bl. a. tar hänsyn till att vissa fågelarter ofta söker sig till nyavverkade områden under häckningsperioden. Motionärernas krav på tillståndsplikt för hyggesplöjning är däremot enligt utskottets mening alltför långtgående. Det får dock förutsättas att motionens syfte i stor utsträckning kan tillgodoses genom en tillämpning av bestämmelserna om anmälningsplikt och samråd enligt naturvårdslagstiftningen, vilka närmare redovisats i det föregående. Sammanfattningsvis anser utskottet att yrkande 5 i motion 1983/84:849 inte f. n. påkallar någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Återstående yrkanden i motion 1983/84:902 syftar bl. a. till en kollektiv finansiering av vissa naturvårdsinsatser i skogsbruket. Utskottet får härvidlag hänvisa till att skogsvårdsavgiften successivt höjts under de senaste åren och f. n. uppgår till 8 % av skogsbruksvärdet (SkU 1983/84:12). Den senaste höjningen beräknas ge en intäktsökning på ca 170 milj. kr. Vidare må nämnas att en del av de medel som anvisats för avveckling av 5:3-skogarna är avsedda att användas för att finansiera undersökningar av naturvärden m. m. hos berörda områden.

Önskemålet att statsbidrag eller annat statligt stöd inte får utgå till åtgärder som strider mot väsentliga naturvårdsintressen är i huvudsak redan tillgodosett genom de regler som angetts i det föregående (se bl. a. 7 § förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket). Med det anförda avstyrker utskottet även yrkandena 13 och 14 i motion 1983/84:902.

Bemanningen av Gotska Sandön och Stora Karlsö

I motion 1983/84:1770 av Gunhild Bolander (c) och Per-Axel Nilsson (s) anförts att de båda öarna Gotska Sandön och Stora Karlsö är utsjöplatser, vars bemanning ställts under diskussion på grund av bristande resurser vid naturvårdsverket.

De båda öarna är av riksintresse för vetenskaplig naturvård, och Gotska Sandön är sedan 1963 skyddad som nationalpark och ägs i sin helhet av staten. Stora Karlsö är skyddad som naturreservat och ägs till en del av staten.

Efter automatiseringen av fyrplatserna på de båda öarna har överenskommelser träffats mellan berörda intressenter såsom naturvårdsverket, sjöfartsverket, SMHI, rikspolisstyrelsen och domänverket om att lösa bemanningsfrågorna. Det är ur skilda synpunkter viktigt att denna beman-

ning även i fortsättningen upprätthålls, anför motionärerna. Tillsynspersonalen på öarna har nämligen en rad viktiga uppgifter att utföra, såsom väderobservationer, bevakning av oljeutsläpp, skogsbränder, djurliv och natur m. m.

Som utskottet i det föregående redovisat har statens naturvårdsverk i juli 1984 hos regeringen (jordbruksdepartementet) hemställt om extra medel för täckande av merkostnaden för åretruntbemanning på de båda öarna. Framställningen prövas f. n. i jordbruksdepartementet. I ett frågesvar den 23 oktober 1984 har jordbruksministern anförts att berörda myndigheter har utrett frågan om fortsatt åretruntbemanning på Gotska Sandön och Stora Karlsö. Av det redovisade materialet framgår att det finns behov av en sådan bemanning. Den fortsatta beredningen av ärendet inom regeringskansliet sker enligt jordbruksministern med utgångspunkt i att det skall vara fortsatt åretruntbemanning på båda öarna.

I avbidan på den fortsatta beredningen av ärendet i regeringskansliet och med hänvisning till den positiva inställning som redovisats i jordbruksministerns frågesvar föreslår utskottet att motion 1983/84:1770 lämnas utan vidare åtgärd från riksdagens sida.

Översyn av naturvårdslagen m. m.

Enligt motion 1983/84:902 (yrkande 15) av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) är naturvårdslagen i vissa avseenden otillräcklig. Det är därför tid för en allmän översyn av lagen, varvid man bör eftersträva att i en ny lag inarbeta bestämmelser från annan lagstiftning som berör naturvården. En annan utgångspunkt bör vara att regler om hänsyn till naturvården införs i sådan lagstiftning som reglerar verksamhet med inverkan på naturen. Ett mera konkret kommunalt ansvar för naturvården bör vidare slås fast. I avvaktan på en allmän översyn föreslår motionärerna en ändring av naturvårdslagen som skulle ge naturvårdsverket möjlighet att direkt hos regeringen ta initiativ till att skydda värdefulla naturområden. Det finns enligt motionen en rad exempel på att vederbörande länsstyrelse — trots påpekanden från naturvårdsverket — underlåtit att ta upp skyddsfrågan för ett visst område, varigenom värdefull natur förstörts.

Utskottet behandlade under riksmötet 1983/84 ett liknande motionsyrkande om en översyn av naturvårdslagen m. m. (JoU 1983/84:18). I sitt av riksdagen godkända betänkande hänvisade utskottet bl. a. till att det under 1970- och 1980-talen genomförts en rad viktiga reformer på naturvårdens område. Någon allmän översyn av NVL fann utskottet i detta sammanhang ej skäl att förorda. Vad som anförts i den nu aktuella motionen ger ej utskottet anledning att ändra uppfattning i denna fråga. Beträffande förslaget att ge naturvårdsverket viss initiativrätt i fråga om skyddsåtgärder enligt NVL får utskottet ånyo hänvisa till de bestämmelser i NVL som gör det möjligt för verket att bl. a. besvärsvägen få till stånd en prövning

av ett visst naturområdes skyddsvärde. Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 15 i motion 1983/84:902.

Landskapsvård

Enligt motion 1983/84:322 av John Andersson och Paul Lestander (båda vpk) är det många tusental hektar mark som berörs av kraftledning- ar. Dessa marker, framför allt s. k. kraftledningsgator, skulle kunna användas för skogsvårdande, naturvårdande och viltvårdande syften. Såvitt känt finns emellertid inga av myndighet utfärdade skötsel- anvisningar för sådan mark. Motionärerna föreslår att regeringen uppdrar åt naturvårdsverket att utarbeta råd och anvisningar för röjning och annan skötsel av kraftledningsgator.

Utskottet har givetvis inga invändningar mot att kraftledningsgator och liknande områden i största möjliga utsträckning utnyttjas för produktion eller för åtgärder som främjar naturvård och friluftsliv. Som framgår av den föregående redogörelsen är möjligheterna härvidlag i viss mån beroende av innehållet i de säkerhetsföreskrifter m. m. som reglerar framdragning och begagnande av elektriska starkströmsanläggningar. Frågan om kraftledningar i den fysiska planeringen har behandlats i en rapport år 1978 av statens planverk. Rapporten revideras f. n. i samråd med bl. a. statens naturvårdsverk. Utgångspunkten för naturvårdsverkets prövning är att kraftledningsgatorna är en produktionsresurs som bör tillvaratas och utnyttjas. Enligt naturvårdsverket kan ledningsgator utnyttjas för virkesproduktion i den utsträckning markägare finner det ekonomiskt möjligt och så långt de elektriska säkerhetsföreskrifterna medger. Vissa marker används bl. a. för julgransodling. Ett ökande intresse finns också för att utnyttja ledningsgator för viltvårdande åtgärder.

Mot angivna bakgrund anser sig utskottet kunna utgå från att syftet med motion 1983/84:322 till stor del kommer att tillgodoses. Motionen påkallar inget särskilt initiativ från riksdagens sida.

I motion 1983/84:2119 av Per Stenmarck m. fl. (m), yrkande 4, föreslås åtgärder för att främja landskapsvården i Malmöhus län. Motiveringen återfinns i motion 1983/84:2116, där motionärerna under rubriken Slättlandskapet — möjligheter och problem anför synpunkter på bl. a. det moderna jordbrukets inverkan på slättlandskapet. Mekaniseringen av jordbruket har inneburit krav på större fält utan hinder av pilevallar, enskilda träd, mangelgravar och öppna diken. Dessa förändringar kan dock leda till en utarmning av landskapet — en biologisk monoton. I motionen ges exempel på olika aktiviteter i både offentlig och privat regi vilka haft som tema slätten och landskapsvården. Därvid har bl. a. konstaterats att plantering av lähäckar kan ge positiva effekter för jordbruket och som skydd mot storm och kyla i bebyggelse. Andra projekt som aktualiserats är restaureringen av småvatten m. m. för viltvård, fiske och vattenbruk. Mo-

tionärerna anser det angeläget att denna typ av verksamhet, som ofta initieras av organisationer och enskilda markägare, erhåller stöd av staten genom t. ex. skogsvårdsstyrelserna, genom sysselsättningspolitiken och som stöd till forskningen.

Utskottet har i det föregående redogjort för de nya lagreglerna om jordbrukets hänsyn till naturvårdens intressen, vilka ger ökade möjligheter att bevara vissa inslag i naturmiljön, inbegripet odlings- och kulturlandskapet. Av redogörelsen framgår vidare att de i motionen berörda frågorna ägnats stort intresse av såväl myndigheter som organisationer och enskilda lantbrukare. Länsstyrelsen i Malmöhus län har sålunda bildat en särskild arbetsgrupp för frågor om landskapsvård inom länet. Verksamheten omfattar bl. a. skötsel av pilevallar, rensning av märkegravar och läplanteringar. En omfattande inventering av länets märkegravar, vilka framför allt har stor betydelse för viltvården, har genomförts. Verksamheten med läplanteringar har mött ett mycket stort intresse från bl. a. jordbruksnäringens sida. Försök med olika typer av läplanteringar m. m. bedrivs inom ett flertal områden.

Utskottet anser att angivna hänsynsregler och pågående försöksverksamhet m. m. är ägnade att i stor utsträckning tillgodose syftet med motion 1983/84:2119. Motionen påkallar inte någon vidare åtgärd från riksdagens sida i nu aktuell del.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *enhetliga nordiska regler om allemansrätten*
att riksdagen lämnar motion 1983/84:675 utan vidare åtgärd,
2. beträffande *grundlagsskydd för nationalparker*
att riksdagen lämnar motion 1983/84:849 yrkande 1 utan vidare åtgärd,
3. beträffande *Stora Sjöfallets nationalpark*
att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 1,
4. beträffande *nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet*
att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkandena 2—4,
5. beträffande *skydd för fjällvärlden i övrigt*
att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 6,
6. beträffande *skydd för urskogar m. m.*
att riksdagen lämnar utan vidare åtgärd motion 1983/84:849 yrkande 2 i motsvarande del och motion 1983/84:902 yrkande 11,
7. beträffande *skydd för domänreservat och privata reservat*
att riksdagen lämnar utan vidare åtgärd motion 1983/84:849 yrkande 2 i motsvarande del,

8. beträffande *vissa ersättningsfrågor m. m.*
att riksdagen lämnar motion 1983/84:1303 utan vidare åtgärd,
9. beträffande *flygtrafik över naturskyddade områden*
att riksdagen lämnar motion 1983/84:1300 utan vidare åtgärd,
10. beträffande *strandskydd*
att riksdagen avslår motionerna 1983/84:927 och 1983/84:1843,
11. beträffande *våtmarker*
att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 7,
12. beträffande *skogsbrukets hänsyn till naturvården m. m.*
 - a) att riksdagen lämnar motion 1983/84:360 utan vidare åtgärd,
 - b) att riksdagen lämnar utan vidare åtgärd motion 1983/84:849 yrkande 4 och motion 1983/84:902 yrkande 12,
 - c) att riksdagen lämnar motion 1983/84:849 yrkande 5 utan vidare åtgärd,
 - d) att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 10,
 - e) att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 13,
 - f) att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 14,
13. beträffande *bemanningen av Gotska Sandön och Stora Karlsö*
att riksdagen lämnar motion 1983/84:1770 utan vidare åtgärd,
14. beträffande *översyn av naturvårdslagen m. m.*
att riksdagen avslår motion 1983/84:902 yrkande 15,
15. beträffande *landskapsvård m. m.*
 - a) att riksdagen lämnar motion 1983/84:322 utan vidare åtgärd,
 - b) att riksdagen lämnar motion 1983/84:2119 yrkande 4 utan vidare åtgärd.

Stockholm den 13 november 1984

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), John Andersson (vpk), Åke Selberg (s), Jan-Eric Virgin (m), Bengt Kronblad (s), Lennart Brunander (c), Bo Arvidson (m) och Lars Ernestam (fp).

Reservationer

1. Grundlagsskydd för nationalparker (mom. 2)

John Andersson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att naturen inte bara är grunden för jordbruks- och skogsproduktion samt en källa till mineralförekomster och vattenkraft. Den utgör också miljö för rekreation. Därför måste det finnas naturområden runt våra tätorter som lämpar sig för just rekreation. För både människornas rekreation och för den vetenskapliga forskningen om utvecklingen i vår natur måste det finnas områden som skyddas mot exploatering.

Enligt utskottets mening kan det starkt ifrågasättas om den nuvarande naturvårdslagstiftningen verkligen ger tillräckligt skydd för miljövårds- och rekreativintressena. Inte minst utgör behandlingen av Stora Sjöfallets nationalpark ett exempel härpå. Det finns inga garantier för att liknande ingrepp inte kommer att göras i andra nationalparker. Det kan t. ex. uppstå tillfälliga majoriteter i riksdagen för sådana ingrepp när starka exploateringsintressen gör sig gällande. Utskottet delar därför den i motion 1983/84:849 framförda uppfattningen att det finns anledning att överväga förstärkt legalt skydd mot exploatering av nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden. Som sägs i motionen bör för nationalparkernas del ett grundlagsskydd övervägas. Härigenom skulle bl. a. redovisningen inför väljarna säkras innan ett övergrepp görs.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *grundlagsskydd för nationalparker*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:849 yrkande 1 hos regeringen hemställer om utredning och förslag om förstärkt legalt skydd för nationalparker, med inriktning på grundlagsskydd för nationalparkerna,

2. Skydd för fjällvärlden, nya nationalparker m. m. (mom. 3—5)

Lars Ernestam (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Vad beträffar" och på s. 27 slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Som i motion 1983/84:902 anförs finns i fjällvärlden landets mest värdefulla naturområden med bl. a. högalpina glaciärområden, högproduktiva älvdalar och hedområden med stora botaniska värden. Området är genom sin storlek, sin relativa orördhet och sina naturvärden unikt i Europa. Fjällvärden erbjuder också utomordentliga rekreativ- och turistvärden såväl sommar- som vintertid. Fjällområdet är också en bas för rennäringen.

På olika sätt har statsmakterna sökt skydda fjällvärlden mot exploatering, bl. a. genom riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. I praktiken har det visat sig att skyddet inte varit tillräckligt hållbart. De ingrepp som gjorts i nationalparkerna t. ex. visar att exploateringsintresset ofta väger tyngre än skyddsintresset. Riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen har visat sig tänjbara så snart de ställts mot konkreta företagsekonomiska krav från bl. a. skogsbruket. Utskottet anser mot angivna bakgrund att det är nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering. Efter detta principiella ställningstagande, som utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen till känna, övergår utskottet till att behandla motionärernas förslag i övrigt angående skyddsåtgärder i fjällområdet.

Vad först gäller den nuvarande Stora Sjöfallets nationalpark delar utskottet motionärernas uppfattning att denna delvis är så exploaterad att den inte kan fylla de krav som måste ställas på en nationalpark. När det gäller utskottets principiella inställning till exploatering av nationalparker hänvisar utskottet till sina uttalanden i betänkande 1979/80:39. I detta av riksdagen godkända betänkande framhöll utskottet bl. a. att den allra största restriktivitet måste iakttas när ingrepp i nationalparker aktualiseras. När det gäller Stora Sjöfallet har betydande exploatering redan ägt rum, vilket gör att delar av nationalparken inte längre kan sägas vara ett objekt med särskilt stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt. Eftersom nationalparksinstitutet enligt utskottets mening bör reserveras för sådana särskilt skyddsvärda objekt, delar utskottet motionärernas uppfattning att Stora Sjöfallets nationalpark bör upplösas och att de inte exploaterade delarna bör överföras till Sareks nationalpark respektive till en nyinrättad nationalpark i Sjaunja. Riksdagen bör hos regeringen anhålla om ett förslag till sådana åtgärder.

I motionen förordas också nya nationalparker inom Sjaunjaområdet och inom Taavavuomaområdet. Dessa båda områden har uppenbarligen mycket stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt och tillhör båda de europeiska våtmarker som det är särskilt angeläget att bevara. Särskilt när det gäller Sjaunja vill utskottet understryka vikten av att detta område, som f. n. endast är klassat som fågelskyddsområde, snarast möjligt erhåller ett effektivare skydd mot exploatering i form av skogsavverkning m. m.

I likhet med motionärerna anser utskottet att frågan om inrättande av nationalparker i de båda områdena nu bör prövas.

När det gäller Taavavuoma bör framhållas att områdets botaniska värden är utomordentliga. Att det i området finns mycket känsliga palsmyrområden och ett ytterst värdefullt fågelliv har i andra sammanhang också understrukits.

Rogenområdet är ett särpräglad naturområde i den södra delen av fjällvärlden. Det saknar motsvarighet i Europa bortsett från angränsande områden i Norge. I området finns glesa urskogsartade barrskogar och

blockmarker. Av särskilt intresse är s. k. rogenmorän, drumlinisering och rullstensåsar. Det är också en tillflykt för hotade djurarter. Rogenområdet är f. n. naturreservat. Dock är det angeläget att det, eftersom det hör till det mest unika och storslagna i landet, ges högsta skyddsvärde, dvs. att det avsätts som nationalpark.

Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1983/84:902 yrkandena 1—4 och 6 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 3—5 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *Stora Sjöfallets nationalpark*

- att riksdagen med anledning av motion 1983/84:902 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. att riksdagen med anledning av motion 1983/84:902 yrkandena 2—4 hos regeringen begär förslag om inrättande av nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet,
5. att riksdagen med anledning av motion 1983/84:902 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet i övrigt anfört om skydd för fjällvärlden,

3. Skydd för urskogar m. m. (mom. 6)

Lars Ernestam (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "I anslutning" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motion 1983/84:902 framförda åsikten att gammelskogens situation är ytterst allvarlig. Anspråken från skogsbruket är stora. Inventeringarna är tidsödande och görs med knappa resurser. Resurserna för att skydda områdena genom att bilda naturreservat är alltför små. Det finns uppenbara risker att också merparten av de små rester som finns kvar av gammelskogen kommer att försvinna medan naturvärden inventerar och väntar på bättre anslag. Därför måste samtliga kända sådana områden ges ett tillfälligt skydd mot avverkning i enlighet med vad naturvårdsverket tidigare föreslagit.

Det är därför nödvändigt att inventeringarna snarast kan fullföljas och åtföljas av ett ambitiöst bevarandeprogram. Det är inget drastiskt krav att några promille av vår skogsmark bevaras. Ett sådant bevarandeprogram kommer givetvis att dra kostnader, särskilt för att betala skogsägarna för att de låter skogen stå kvar. Med tanke på den betydelse gammelskogen har också för skogsbruket är det rimligt att skogsbruket kollektivt finansierar bevarandeprogrammet.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen uttalar sig för att urskogsinventeringen påskyndas och att ett bevarandeprogram utarbetas och genomförs. Åtgärder bör vidtas för att avverkning av sådana skogar ej skall förekomma i avvaktan på inventeringen. Det får ankomma på regeringen att lösa uppkommande ersättningsfrågor i samråd med bl. a.

naturvårdsverket och domänverket. Genom utskottets ställningstagande tillgodoses även motion 1983/84:849 yrkande 2 i motsvarande del.

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *skydd för urskogar m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:849 yrkande 2 i motsvarande del och motion 1983/84:902 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Skydd för domänreservat och privata reservat (mom. 7)

John Andersson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Frågan om" och på s. 28 slutar med "vidare åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det angeläget att befintliga domänreservat och privata reservat ges ett legalt skydd. Dessa utgör, som framhålls i motion 1983/84:849, en från naturvårdssynpunkt mycket värdefull tillgång. De ekonomiska resurserna för att bilda nya naturreservat är emellertid begränsade. Utskottet anser därför att frågan om överförande av mark från domänfonden till naturvårdsfonden på nytt bör aktualiseras. Särskilt skyddsvärda områden kan vid tillämpningen av ett sådant system överföras till naturvårdsfonden utan ersättning och således utan att belasta statsbudgeten. Det bör ankomma på regeringen att i en proposition till riksdagen lägga fram förslag om överförande av domänverksmark i enlighet med av utskottet angivna riktlinjer. Vad utskottet anfört med anledning av motion 1983/84:849 yrkande 2 i nu berörd del bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *skydd för domänreservat och privata reservat*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:849 yrkande 2 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Vissa ersättningsfrågor m. m. (mom. 8)

Einar Larsson (c), Hans Wachtmeister (m), Sven Eric Lorentzon (m), Jan-Eric Virgin (m), Lennart Brunander (c) och Bo Arvidson (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 28 som börjar med "Till den" och slutar med "1983/84:1303" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i anslutning till motionen framhålla att det av bl. a. naturvårdsverkets anslagsframställning klart framgår att anspråken på säkerställande av nya naturvårdsobjekt vida överstiger de ekonomiska ramar som anvisats och som i framtiden rimligen kan komma i fråga för detta ändamål. Härav följer att ambitionsnivån i naturvårdsarbetet och finansieringsformerna måste bli föremål för en grundlig omprövning. Som

motionärerna anfört bör en noggrann prioritering av naturreservaten göras så att dessa ryms inom tillgängliga, samhällsekonomiskt motiverade, ramar. Det bör ankomma på regeringen att i samband med budgetbehandlingen ta upp dessa frågor till övervägande och redovisa resultatet härav för riksdagens prövning. I anslutning till övriga synpunkter i motionen vill utskottet understryka det angelägna i att reservatsärenden m. m. inte onödigtvis drar ut på tiden och att framför allt ersättningsfrågorna behandlas med största möjliga skyndsamhet. I förarbetena till 33 § NVL har för övrigt gjorts uttalanden som överensstämmer med motionärernas önskemål härvidlag.

Vad utskottet anfört med anledning av motion 1983/84:1303 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *vissa ersättningsfrågor m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:1303 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Strandskydd (mom. 10)

Sven Eric Lorentzon, Jan-Eric Virgin och Bo Arvidson (alla m) anser att *dels* den del av utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Som framgår" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att det givetvis är angeläget att ha ett väl fungerande strandskydd. Det finns emellertid — framför allt vid våra insjöar, men även i kustområdena — stora arealer vilkas beskaffenhet gör dem olämpliga eller svårtillgängliga för friluftsliv. Man kan mot angiven bakgrund ifrågasätta om det varit rationellt att göra strandskyddet generellt för att sedan överlåta till länsstyrelser att medge dispens för områden som är utan intresse för det rörliga friluftslivet, med den belastning detta innebär för byggnadslovgivningen. Enligt utskottets mening fungerade de tidigare reglerna, som innebar att länsstyrelserna förordnade om strandskydd i de områden där detta ansågs erforderligt, på ett smidigare och mindre byråkratiskt sätt än de nuvarande. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att erfarenheterna av den år 1974 genomförda lagändringen beträffande strandskydd talar för att man går tillbaka till den tidigare regleringen av skyddet. Riksdagen bör begära att regeringen i angivet syfte lägger fram förslag till ändring av naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd. Genom utskottets ställningstagande tillgodoses i första hand motion 1983/84:927 och till stor del även motion 1983/84:1843.

dels utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *strandskydd*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:927 och med an-

ledning av motion 1983/84:1843 hos regeringen anhåller om förslag till ändring av naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd i enlighet med vad utskottet anfört,

7. Skogsbrukets hänsyn till naturvärden m. m. (mom. 12 b)

John Andersson (vpk) och Lars Ernestam (fp) anser att *dels* den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "I anslutning" och slutar med "yrkande 12)" bort ha följande lydelse:

I anslutning till motionerna 1983/84:849 och 1983/84:902 vill utskottet framhålla att det finns klara motsättningar mellan å ena sidan naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och å andra sidan de åtgärder som vidtas för att avveckla 5:3-skogarna. Prognoser utarbetade på grundval av skogsmyndigheternas egna inventeringar och planer visar att avvecklingsprogrammet kan få mycket allvarliga följder för naturen. I de södra delarna av landet har man bl. a. från naturskyddsorganisationernas sida dragit slutsatsen att mellan en fjärdedel och hälften av alla lövskogar är i farozonen. De berörda områdena har marginell betydelse för skogsbruket men utgör ofta refugier för både djur och växter, varav många sällsynta arter. Ett konsekvent genomförande av 5:3-programmet, med dessa ensidiga satsning på barrskog, kan leda till en utarmning av landskapet. Mot angivna bakgrund ansluter sig utskottet till kraven i de båda motionerna på en uppföljning och kartläggning av hur naturvårdsintressena påverkas av programmet i fråga. Utskottet förutsätter att kompletterande bestämmelser utfärdas så att väsentliga naturvårds- och kulturminnesvårdsintressen ej kommer till skada.

dels utskottets hemställan under 12 b bort ha följande lydelse:

12. b) att riksdagen med anledning av motion 1983/84:849 yrkande 4 och 1983/84:902 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Skogsbrukets hänsyn till naturvärden m. m. (mom. 12 d och e)

Lars Ernestam (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "(yrkande 10)" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion 1983/84:902 är det nödvändigt att skogsbruket tar tillräcklig hänsyn till bl. a. naturvårdens krav. Sådan hänsyn kan innebära att de mest radikala metoderna inte används i områden med särskilda natur- eller friluftslivsvärden, att hyggenas storlek begränsas, att man låter bli att avverka i vissa känsliga områden, att ursprungliga skogstyper bevaras m. m.

I skogsvårdslagen finns bestämmelser om naturvårdshänsyn. Dessa an-

ger att skogsbruket måste bedrivas under vissa restriktioner. De begränsningar man kunnat göra med hänvisning till skogsvårdslagen har dock varit få och av ringa omfattning. Så snart som konflikter uppstått mellan skogsbruket och naturvården har frågan om insatser enligt naturvårdslagen aktualiserats. Sådana insatser borde inte vara nödvändiga om intentionerna bakom skogsvårdslagens bestämmelser fått fullt genomslag. Bristen på pengar har sedan gjort att man inte kunnat skapa naturreservat i tillräcklig omfattning. Detta innebär att de återstående resterna av naturskogar, urskogar och andra värdefulla områden snabbt håller på att försvinna.

Det är därför nödvändigt att snabbt få till stånd en utvärdering av bestämmelserna om naturvårdshänsyn och att en skärpning av bestämmelserna kommer till stånd. Det behöver inte nödvändigtvis innebära ändringar i paragraferna i skogsvårdslagen. Snarare gäller det de förordningar och föreskrifter som utfärdas utifrån lagen. Det bör påpekas att de inskränkningar i skogsbruket som här diskuterats är av den karaktären att någon ersättning till markägaren inte skall utgå. Den nu flytande gränsen för när ersättning skall utgå måste preciseras. Om mer omfattande inskränkningar krävs får reservatsbildning ske.

Utskottet ansluter sig således till yrkandet i motion 1983/84:902 om en utvärdering och skärpning av bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsbruket och föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet i detta hänseende anfört.

dels den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Återstående yrkanden" och slutar med "1983/84:902" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i yrkandet i motion 1983/84:902 att skogsbruket självt bör finansiera naturvårdsinsatser som i ett långsiktigt perspektiv är till nytta också för skogsbruket. Utskottet föreslår att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till denna princip. Önskemålet att — — — (lika med utskottet) — — — till skogsbruket).

dels utskottets hemställan under 12 d och e bort ha följande lydelse:

12. d) att riksdagen med anledning av motion 1983/84:902 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
- e) att riksdagen med anledning av motion 1983/84:902 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Översyn av naturvårdslagen m. m. (mom. 14)

Lars Ernestam (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 34 som börjar med "Utskottet behandlade" och på s. 35 slutar med "1983/84:902" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas åsikt att naturvårdslagen i vissa avseenden är otillräcklig och att det nu är tid för en allmän översyn av lagen. Översynen bör utföras i huvudsak enligt de riktlinjer som anges i motion 1983/84:902. Bl. a. bör utgångspunkten vara att man i naturvårdslagstiftningen samlar regler om naturvårdshänsyn i alla verksamheter som påverkar naturen. I avvaktan på en sådan översyn bör, som motionärerna föreslagit, sådana ändringar i lagen göras att naturvårdsverket direkt hos regeringen kan initiera skyddsåtgärder för värdefulla naturområden, oberoende av vederbörande länsstyrelses ställningstagande.

dels utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *översyn av naturvårdslagen m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 902 yrkande 15 hos regeringen hemställer om översyn av och ändring i naturvårdslagen i enlighet med vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Skydd för våtmarkerna

Lars Ernestam (fp) anför:

I vårt land finns totalt 6—7 miljoner ha våtmarker av olika slag som inte ger någon direkt produktiv avkastning för jord- och skogsbruket. Dessa områden är ekologiskt sett av utomordentligt stor betydelse. De spelar stor roll för vattenbalansen och som ostörda områden för djur och växter. De bidrar också i hög grad till omväxlingen i landskapet.

Genom nya tekniska landvinningar har våtmarkerna efter hand blivit intressanta för olika typer av exploatering, såsom skogsbruk, torvtäkt och s. k. energiskogsodling.

Mot denna bakgrund är det viktigt att skyddet av våtmarkerna ägnas den största uppmärksamhet och att naturvårdsintressena kommer in på ett tidigt skede i den fysiska planeringen.

Med hänsyn till pågående våtmarksinventeringar och till att frågan om tillståndsplikt för skogsdikning m. m. nu övervägs i regeringskansliet har jag inte ansett det nödvändigt att föreslå något riksdagsinitiativ i frågan. Jag vill dock understryka det angelägna i att våtmarksinventeringen fullföljs och att tillräckliga resurser anvisas för ändamålet.

2. Bemanningen av Gotska Sandön och Stora Karlsö

Einar Larsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Frågan om åretruntbemanning av Gotska Sandön och Stora Karlsö är utomordentligt viktig från en rad olika synpunkter. I motion 1983/84:1770 har utförligt redovisats alla de betydelsefulla funktioner som utförs av

tillsynspersonalen på de både öarna. Det kan gälla bevakning av djur- och växtliv, väderobservationer, oljeutsläpp, brandskydd, sjösäkerhetsfrågor och mycket annat. I förhållande till andra stater kan ett åretruntboende ha särskild betydelse vid förhandlingar om gränsdragningsfrågor m. m. Med hänsyn till den positiva grundtonen i jordbruksministrernas frågesvar har vi för dagen inte ansett det nödvändigt att förorda någon riksdagens framställning i bemanningsfrågan. Vi utgår från att regeringens positiva inställning till fortsatt åretruntbemanning också innebär att erforderliga medel kommer att anvisas för ändamålet.